

สภาพแวดล้อมเมืองและชุมชนกรุงเทพฯในปัจจุบัน

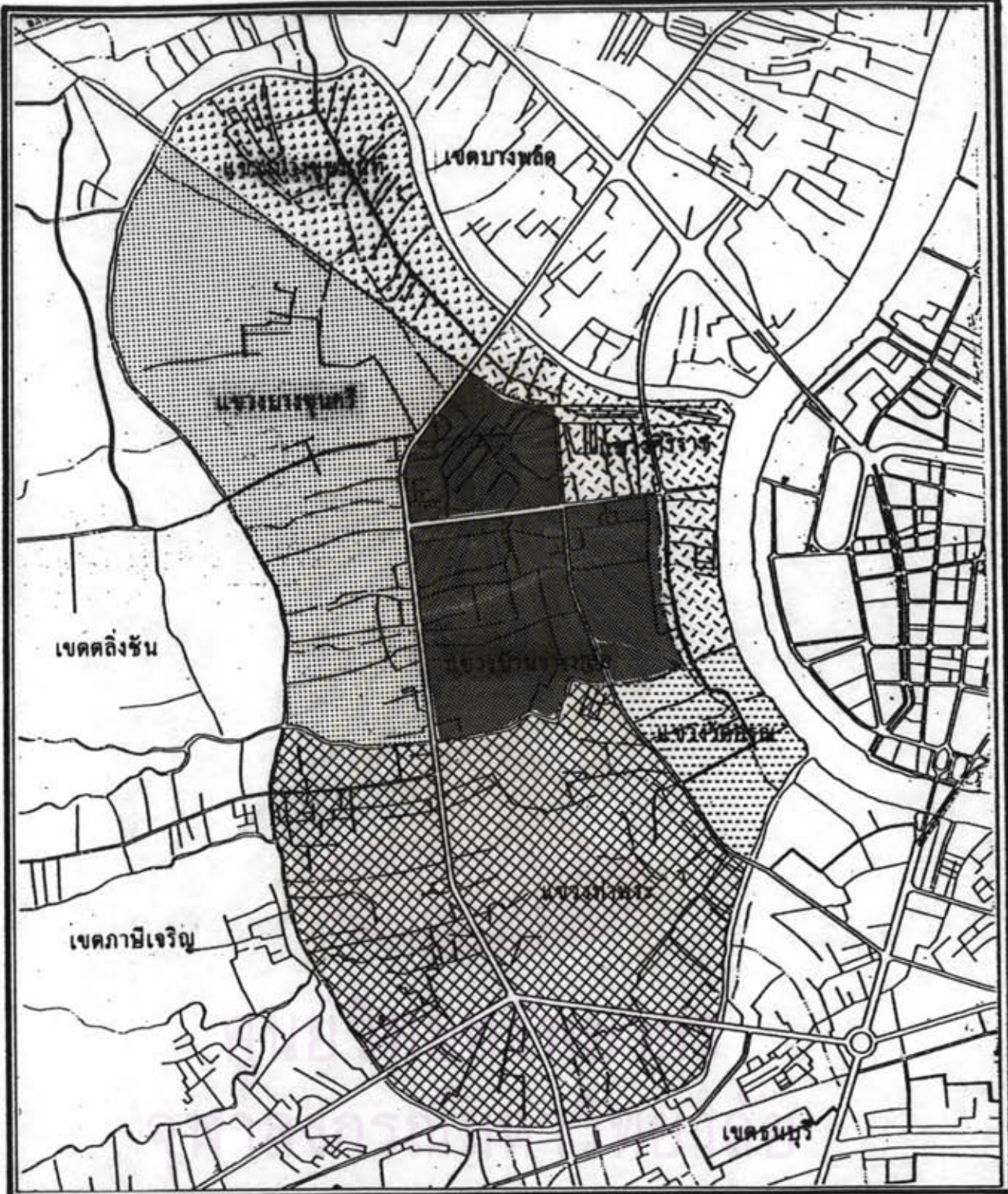
เมืองกรุงเทพฯเป็นเมืองประวัติศาสตร์ ที่มีความเป็นมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาจนถึงปัจจุบัน ตลอดระยะเวลายาวนานกว่า 400 ปี จึงทำให้กรุงเทพฯเป็นเมืองที่มีเอกลักษณ์และคุณค่าที่แฝงเร้นอยู่ในตัวของกรุงเทพฯเอง แต่ด้วยสภาพการเปลี่ยนแปลง พัฒนาบ้านเมืองตามกระแสการขยายตัวอย่างรวดเร็วทางเศรษฐกิจ และสังคมของกรุงเทพมหานคร นับตั้งแต่มีการสร้างสะพานพระพุทธยอดฟ้า ฯ เชื่อมฝั่งพระนครและธนบุรี เข้าด้วยกัน การเปลี่ยนแปลงการปกครองเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตย และการนำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 เข้ามาใช้ในการพัฒนาชาติบ้านเมือง กรุงเทพฯจึงมีความเจริญเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว เช่นเดียวกับกรุงเทพมหานคร จนอาจจะกล่าวได้ว่า เป็นเมืองเมืองเดียวกัน

ในการศึกษาถึงสภาพแวดล้อมของกรุงเทพฯในปัจจุบันนี้ เป็นการศึกษาสภาพแวดล้อมในทางผังเมือง ซึ่งเป็นข้อมูลพื้นฐานที่มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการวางแผนการอนุรักษ์คุณค่าสภาพแวดล้อมเมืองและชุมชนกรุงเทพฯ ดังนี้

ลักษณะทางการปกครอง

ตั้งแต่อดีตลักษณะทางด้านการปกครองของกรุงเทพฯ เคยมีบทบาทเป็นเมืองท่า เมืองค้าขาย ในสมัยกรุงศรีอยุธยา และมีบทบาทสูงสุดโดยเป็นถึงราชธานีของประเทศไทย ในสมัยกรุงเทพฯ บทบาทต่าง ๆ ในอดีตของกรุงเทพฯได้เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย และความเหมาะสมจนกระทั่งในปัจจุบัน

กรุงเทพฯอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย เขตการปกครอง คือ เขตบางกอกน้อย และเขตบางกอกใหญ่ มีพื้นที่รวมทั้งสิ้น 18.124 ตารางกิโลเมตร (เขตบางกอกน้อย 11.944 ตารางกิโลเมตร เขตบางกอกใหญ่ 6.180 ตารางกิโลเมตร) โดยคิดเป็นร้อยละ 1.16 ของกรุงเทพมหานคร และเป็นร้อยละ 14.03 ของฝั่งธนบุรี และประกอบด้วยแขวงต่าง ๆ ดังนี้ คือ เขตบางกอกน้อยประกอบด้วย 5 แขวง การปกครองคือ ศิริราช บ้านช่างหล่อ บางขุนศรี บางขุนนนท์ และอรุณอมรินทร์ เขตบางกอกใหญ่ ประกอบด้วย 2 แขวง คือ วัดท่าพระ และวัดอรุณ (แผนที่ 4.1)

การศึกษาคุณค่าสภาพแวดล้อมเมืองและชุมชนกรุงธนบุรีเพื่อการอนุรักษ์

แสดง เขตการปกครอง

สัญลักษณ์

	แขวงบางขุนนนท์		แขวงท่าพระ
	แขวงศิริราช		แขวงวัดอรุณ
	แขวงบางขุนศรี		
	แขวงบ้านช่างหล่อ		
	แขวงอมรินทร์		

ที่มา กองผังเมือง กรุงเทพมหานคร

แผนที่ 4.1

ลักษณะทางประชากร

1. จำนวนประชากร

จากข้อมูลฝ่ายวิชาการ กองผังเมือง กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 31 ธันวาคม 2535 (ตารางที่ 4.1) ประชากรกรุงเทพมหานครในปี พ.ศ. 2535 มีทั้งหมด 5,562,141 คน โดยอาศัยอยู่ทางฝั่งธนบุรี 1,724,435 คน และทางฝั่งพระนคร 3,837,706 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 31 ที่อาศัยอยู่ทางฝั่งธนบุรี และร้อยละ 69 ที่อาศัยอยู่ทางฝั่งพระนคร

จากการพิจารณาจำนวนประชากรรายเขตทางพื้นที่ฝั่งธนบุรี ในปี พ.ศ. 2535 พบว่าเขตที่มีประชากรอาศัยอยู่มากที่สุด ได้แก่ เขตภาษีเจริญ (262,991 คน) เขตธนบุรี (227,980 คน) และเขตบางกอกน้อย (176,281 คน) ตามลำดับ ส่วนเขตที่มีประชากรอาศัยอยู่น้อยที่สุด ได้แก่ เขตหนองแขม (96,632 คน) เขตบางกอกใหญ่ (102,975 คน) และเขตตลิ่งชัน (124,937 คน) ตามลำดับ

สำหรับจำนวนประชากรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่กรุงธนบุรี (เขตบางกอกน้อย เขตบางกอกใหญ่) ในปี พ.ศ. 2535 (ตารางที่ 4.2) มีทั้งสิ้น 279,256 คน (เขตบางกอกน้อย 176,281 คน เขตบางกอกใหญ่ 102,975 คน) โดยกระจายตัวอยู่ตามพื้นที่ต่าง ๆ ซึ่งพื้นที่ที่มีประชากรอาศัยอยู่มากที่สุด ได้แก่ แขวงวัดท่าพระ (78,906 คน) และแขวงบ้านช่างหล่อ (60,260 คน) ส่วนพื้นที่ที่มีประชากรอาศัยอยู่น้อยที่สุด ได้แก่ แขวงบางขุนนนท์ (16,540 คน) และแขวงอรุณอมรินทร์ (20,725 คน)

2. ความหนาแน่นประชากร

ในปี พ.ศ. 2535 กรุงเทพมหานคร มีความหนาแน่นประชากรโดยเฉลี่ย 3,546 คน/ตรกม. และทางฝั่งธนบุรีมีความหนาแน่นเฉลี่ย 3,831 คน/ตรกม. ซึ่งเห็นได้ว่าความหนาแน่นประชากรทางฝั่งธนบุรี มีมากกว่าทางฝั่งพระนคร ถึงแม้ทางฝั่งธนบุรีจะมีจำนวนประชากรน้อยกว่าทางฝั่งพระนครถึง 2 เท่าก็ตาม

พื้นที่ทางฝั่งธนบุรีเขตที่มีความหนาแน่นประชากรมากที่สุด ได้แก่ เขตธนบุรี (26,429 คน/ตรกม.) เขตคลองสาน (22,495 คน/ตรกม.) และเขตบางกอกใหญ่ (16,663 คน/ตรกม.) ส่วนเขตที่มีความหนาแน่นประชากรน้อยที่สุด ได้แก่ เขตบางขุนเทียน

ตารางที่ 4.1 แสดงการเปลี่ยนแปลงประชากร และความหนาแน่นประชากรในเขตพื้นที่ศึกษา

เขต	พื้นที่ (ตร.กม.)	ประชากร (คน)				ความหนาแน่นประชากร (คน/ตร.กม.)			
		พ.ศ.2530	พ.ศ.2535	จำนวนการ เปลี่ยนแปลง	เปอร์เซ็นต์ การเปลี่ยนแปลง	พ.ศ.2530	พ.ศ.2535	จำนวนการ เปลี่ยนแปลง	เปอร์เซ็นต์ การเปลี่ยนแปลง
เขตธนบุรี	8.626	274,949	227,980	(46,969)	(17.08)	31,874	26,429	(5,445)	(17.08)
เขตคลองสาน	6.051	146,781	136,118	(10,663)	(7.26)	24,257	22,495	(1,762)	(7.26)
เขตบางกอกน้อย	10.515	151,382	176,281	24,899	16.45	14,397	14,759	362	2.52
เขตบางพลัด	12.789	145,942	138,208	(7,734)	(5.30)	11,412	12,166	754	6.61
เขตบางกอกใหญ่	6.180	108,171	102,975	(5,196)	(4.80)	17,503	16,663	(841)	(4.80)
เขตภาษีเจริญ	53.947	236,572	262,991	26,419	11.17	4,385	4,875	490	11.17
เขตบางขุนเทียน	155.432	109,466	126,932	17,466	15.96	704	817	112	15.96
เขตจอมทอง	25.724	176,699	166,380	(10,319)	(5.84)	6,869	6,468	(401)	(5.84)
เขตตลิ่งชัน	79.698	98,552	124,937	26,385	26.77	1,237	1,568	331	26.77
เขตราษฎร์บูรณะ	42.874	154,177	165,001	10,824	7.02	3,596	3,849	252	7.02
เขตหนองแขม	48.283	65,822	96,632	30,810	46.81	1,363	2,001	638	46.81
เมืองธนบุรี	450.119	1,668,513	1,724,435	55,922	3.35	3,707	3,831	124	3.35
กรุงเทพมหานคร	1568.740	5,609,352	5,562,141	(47,211)	(0.84)	3,576	3,546	(30)	(0.83)

แหล่งข้อมูล : สำนักงานกลางทะเบียนราษฎร กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

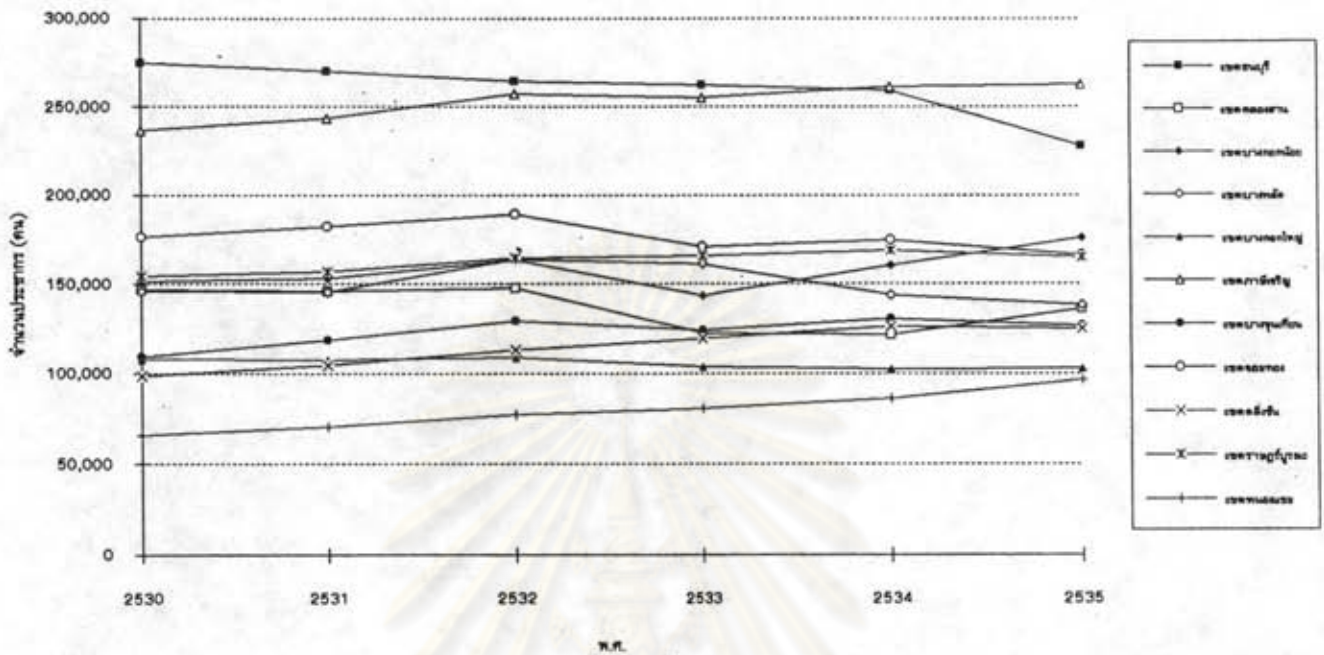
ตาราง 4.2 สถิติจำนวนประชากร ความหนาแน่น และจำนวนบ้านในพื้นที่กรุงเทพมหานคร (รายแขวง)

เขต/แขวง	พื้นที่ (ตร.กม.)	จำนวนประชากร			ความหนาแน่น (คน/ตร.กม.)	จำนวนบ้าน
		ชาย	หญิง	รวม		
เขตบางกอกน้อย	11.94	89,136	87,145	176,281	14,758.96	37,286
ศิริราช	1.26	19,613	16,026	35,639	28,329.89	2,219
บ้านช่างหล่อ	2.08	30,687	29,573	60,260	29,026.97	12,871
บางขุนนนท์	1.49	8,197	8,343	16,540	11,085.79	3,645
บางขุนศรี	4.36	20,669	22,448	43,117	9,889.22	11,443
อรุณอมรินทร์	2.76	9,970	10,755	20,725	7,514.50	7,108
เขตบางกอกใหญ่	6.18	51,515	51,460	102,975	16,662.62	24,426
วัดอรุณ	0.83	12,922	11,147	24,069	28,859.71	4,238
วัดท่าพระ	5.35	38,593	40,313	78,906	14,759.82	20,188

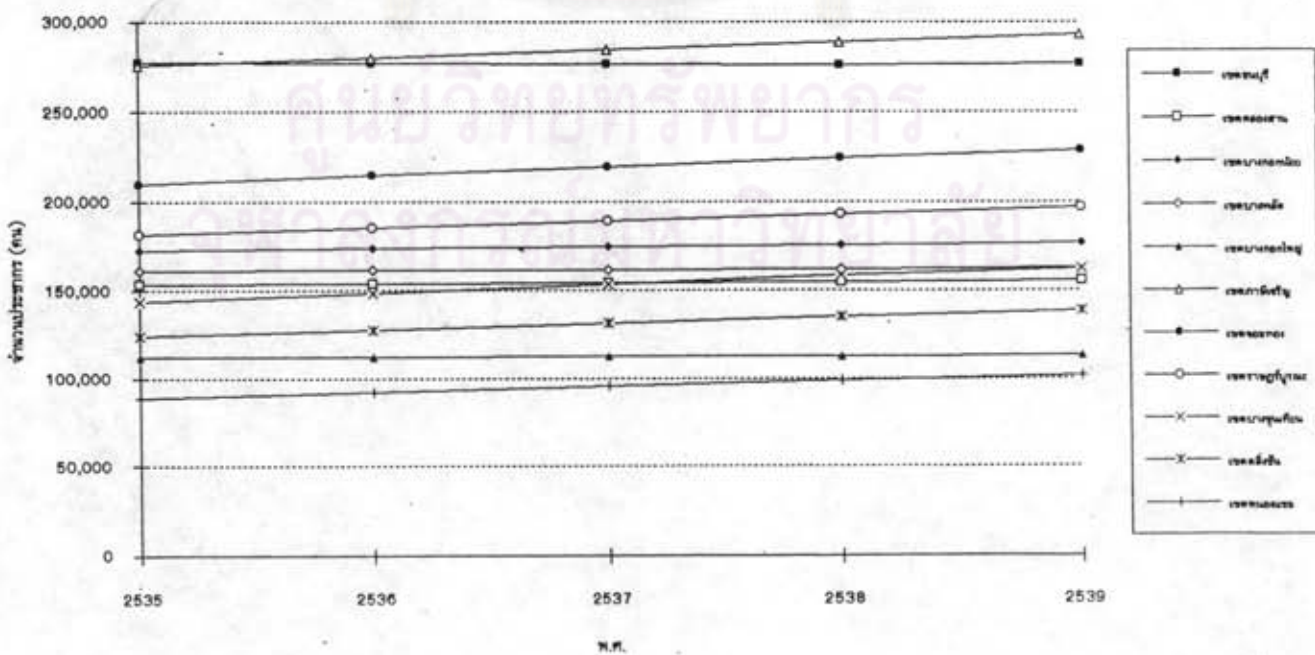
ที่มา : ฝ่ายวิชาการ กองผังเมือง

หมายเหตุ : ข้อมูลถึง 31 ธันวาคม 2535

แผนภูมิ 4.1 แสดงจำนวนประชากรในเขตเมืองธนบุรี ปี พ.ศ. 2530-2535

แผนภูมิ 4.2 แสดงการคาดประมาณการประชากรในเขตเมืองธนบุรี พ.ศ. 2535-2539

(817 คน/ตรกม.) เขตคลองสาน (1,568 คน/ตรกม.) และเขตหนองแขม (2,001 คน/ตรกม.)

สำหรับในเขตกรุงเทพมหานคร (เขตบางกอกน้อย - เขตบางกอกใหญ่) มีความหนาแน่นประชากรโดยเฉลี่ย 15,411.48 คน/ตรกม. โดยพื้นที่ที่มีความหนาแน่นมากที่สุด ได้แก่ แขวงบ้านช่างหล่อ (29,026.27 คน/ตรกม.) แขวงวัดอรุณ (28,858.71 คน/ตรกม.) และแขวงศิริราช (28,392.89 คน/ตรกม.) ส่วนพื้นที่ที่มีความหนาแน่นน้อยที่สุด ได้แก่ แขวงอรุณอมรินทร์ (7,514.50 คน/ตรกม.) แขวงบางขุนศรี (9,889.22 คน/ตรกม.) และแขวงบางขุนนท์ (11,085.79 คน/ตรกม.) ตามลำดับ

3. การเปลี่ยนแปลงประชากร

การเปลี่ยนแปลงประชากรทางพื้นที่ฝั่งธนบุรี ในช่วง 6 ปีที่ผ่านมา (แผนภูมิ 4.1, 4.2) ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2530 - 2535 ประชากรมีแนวโน้มขยายตัวในเขตพื้นที่รอบนอก เช่น เขตภาษีเจริญ เขตธนบุรี เขตราชบุรีรณะ เขตหนองแขม และเขตคลองสาน โดยมีทิศทางการขยายตัวตามแนวถนนสายหลักที่ตัดขึ้นใหม่ เช่น ถนนพระรามที่ 2 ถนนวงแหวนรอบนอก และถนนเพชรเกษม ส่วนพื้นที่ชั้นในประชากรมีแนวโน้มที่จะลดลง เนื่องจากเป็นบริเวณที่มีความหนาแน่นสูง มีความอึดอัดยากแก่การขยายขยาย

ส่วนในบริเวณกรุงเทพมหานคร เป็นพื้นที่ที่มีการขยายตัวช้า เป็นบริเวณต่อเนื่องกับเขตพื้นที่อ้อมตัว ซึ่งบริเวณดังกล่าว เป็นบริเวณที่มีการตั้งถิ่นฐานมาแต่ดั้งเดิม มีการสะสมตัวของประชากรมาเป็นเวลานาน มีความหนาแน่นของประชากรค่อนข้างสูง จึงทำให้กรุงเทพมหานครเป็นบริเวณที่มีความแออัดเช่นเดียวกับบริเวณศูนย์กลางเมืองโดยทั่ว ๆ ไป ตามสภาพของเมืองโตเดี่ยว เช่นกรุงเทพมหานคร

ลักษณะทางกายภาพ

1. การใช้ที่ดินปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต

จากการเปรียบเทียบสถิติการใช้ที่ดินรายเขต กรุงเทพมหานคร ตามประเภทการใช้ที่ดิน พ.ศ. 2529 และ พ.ศ. 2535 ซึ่งดำเนินการสำรวจโดย กองผังเมือง สำนักปลัดกรุงเทพมหานคร (ตารางที่ 4.3 และ 4.4) การใช้ที่ดินในพื้นที่กรุงเทพมหานคร

តារាង 4.3 របស់ការវិនិយោគ ដែលបានបញ្ចប់ការងារនៅថ្ងៃទី ៣១ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០២២

Table with 13 columns: ឈ្មោះគម្រោង (Project Name), កម្រិតបញ្ចូល (Input), កម្រិតចេញ (Output), មធ្យមស្របគ្នា (Average), ភាពខុសគ្នា (Difference), ភាពខុសគ្នា (Difference), ភាពខុសគ្នា (Difference), ភាពខុសគ្នា (Difference), ភាពខុសគ្នា (Difference), ភាពខុសគ្នា (Difference), ភាពខុសគ្នា (Difference), ភាពខុសគ្នា (Difference), ភាពខុសគ្នា (Difference). Rows include 1. ធុរកិច្ច, 2. ការងារ, 3. ការងារ, 4. ការងារ, 5. ការងារ, 6. ការងារ, 7. ការងារ, 8. ការងារ, 9. ការងារ, 10. ការងារ, 11. ការងារ.

តារាង 4.4 របស់ការវិនិយោគ ដែលបានបញ្ចប់ការងារនៅថ្ងៃទី ៣១ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០២២

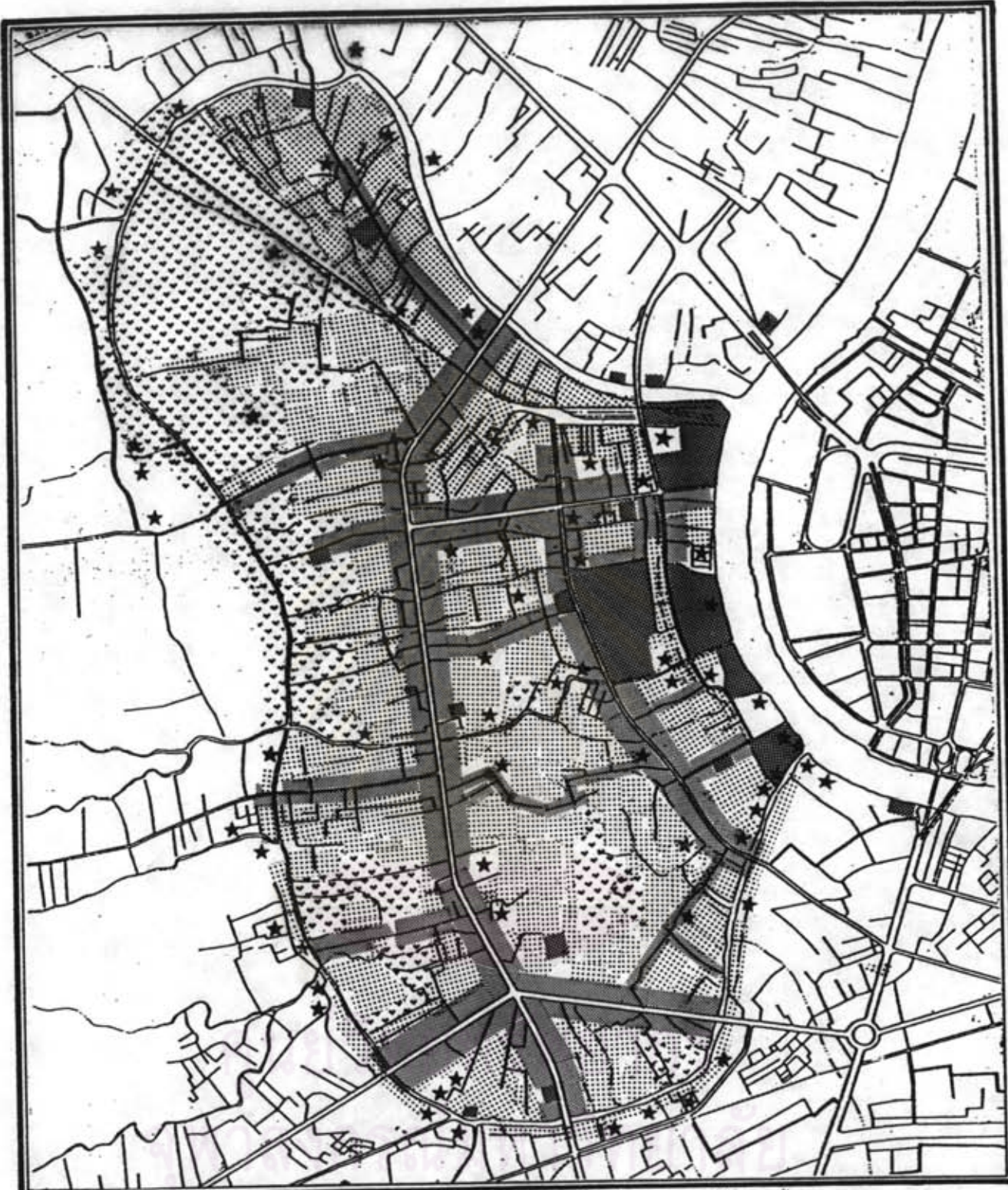
Table with 13 columns: ឈ្មោះគម្រោង (Project Name), កម្រិតបញ្ចូល (Input), កម្រិតចេញ (Output), មធ្យមស្របគ្នា (Average), ភាពខុសគ្នា (Difference), ភាពខុសគ្នា (Difference), ភាពខុសគ្នា (Difference), ភាពខុសគ្នា (Difference), ភាពខុសគ្នា (Difference), ភាពខុសគ្នា (Difference), ភាពខុសគ្នា (Difference), ភាពខុសគ្នា (Difference), ភាពខុសគ្នា (Difference). Rows include 1. ធុរកិច្ច, 2. ការងារ, 3. ការងារ, 4. ការងារ, 5. ការងារ, 6. ការងារ, 7. ការងារ, 8. ការងារ, 9. ការងារ, 10. ការងារ, 11. ការងារ.

(เขตบางกอกน้อย - เขตบางกอกใหญ่) กว่าร้อยละ 40 ถูกใช้ไปเพื่อเป็นที่อยู่อาศัย รองลงมาได้แก่ พื้นที่ว่างและเกษตรกรรม ถนน ตรอก ซอย แม่น้ำลำคลอง ศาลาสนาม และสถานที่ราชการ

การใช้ที่ดินกรุงเทพมหานคร ในแต่ละประเภทในช่วงปี พ.ศ. 2529 - 2535 ไม่ค่อยมีการเปลี่ยนแปลงเท่าใดนัก การใช้ที่ดินส่วนใหญ่อยู่ในอัตราคงที่ ด้วยเหตุที่กรุงเทพมหานคร อยู่ในบริเวณพื้นที่ชั้นในของกรุงเทพมหานคร และเป็นพื้นที่ที่มีการขยายตัวช้า แนวโน้มการขยายตัวของการใช้ที่ดินประเภทต่าง ๆ อยู่ในเกณฑ์ต่ำซึ่งอาจกล่าวได้ว่า บริเวณกรุงเทพมหานครนี้เป็นบริเวณที่มีความอึดตัวในพื้นที่ ดังเห็นได้จากข้อมูล จำนวนพื้นที่อาคารที่ได้รับอนุญาตให้ปลูกสร้างจำแนกตามประเภทอาคารในฝั่งธนบุรี ปี 2535 (ตารางที่ 4.5) พบว่า กรุงเทพมหานครมีจำนวนอาคารที่ได้รับอนุญาตรวมเพียง 7 ราย (เขตบางกอกน้อย 5 ราย และเขตบางกอกใหญ่ 2 ราย) แยกเป็นอาคารประเภทพักอาศัย 4 ราย สำนักงาน 1 ราย สาธารณะ 1 ราย และอื่น ๆ 1 ราย ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับเขตที่มีการอนุญาตก่อสร้างมากที่สุด ในฝั่งธนบุรี คือ เขตบางขุนเทียน (47 ราย) มีความแตกต่างกันเกือบ 7 เท่า และจัดได้ว่ากรุงเทพมหานครเป็นบริเวณที่มีจำนวนอาคารที่ได้รับการอนุญาตให้ปลูกสร้างน้อยที่สุดในฝั่งธนบุรี และกรุงเทพมหานคร

แนวโน้มการขยายตัวของเมือง จะมีแนวโน้มขยายออกไปในเขตเศรษฐกิจใหม่และพื้นที่รอบนอก ที่มีความสะดวกในการคมนาคม และที่ดินยังคงมีราคาค่อนข้างต่ำ โดยอาศัยการขยายตัวของ แนวถนน และระบบการคมนาคมขนส่งในรูปแบบใหม่ เช่น รถไฟฟ้า ทางด่วนพิเศษ ทางยกระดับ ดังในเขตคลองเตย ห้วยขวาง พระโขนง ประเวศ บางขุนเทียน คลิ่งชัน ภาษีเจริญ ราษฎร์บูรณะ หนองแขม เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการขยายตัวตามแนวตั้งในลักษณะของอาคารสูงตามย่านธุรกิจการค้าสำคัญ เช่น เขตห้วยขวาง ลาดพร้าว ดินแดง บางรัก คลุสิต ปทุมวัน บางกะปิ คลองสาน รวมทั้งตามแนวริมแม่น้ำเจ้าพระยาทั้ง 2 ฝั่งที่ยังคงมีที่ว่างเพียงพอ ส่วนในเขตศูนย์กลางเมืองดั้งเดิม เช่น บริเวณกรุงเทพมหานครและกรุงเทพมหานคร จะมึแนวโน้มการขยายตัวค่อนข้างต่ำ ทั้งนี้เนื่องจากบริเวณดังกล่าวมีการใช้ที่ดินเต็มพื้นที่ มีความแออัดอยู่แล้ว และเป็นบริเวณที่มีกฎหมายควบคุมการก่อสร้างในลักษณะของการอนุรักษ์ เช่น พรบ.ผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร ข้อนบัญญัติ กรุงเทพมหานคร เรื่องกำหนดบริเวณห้ามก่อสร้างฯ ในบริเวณฝั่งธนบุรี และการควบคุมโดยคณะกรรมการกรุงเทพมหานคร เป็นต้น

การศึกษาคุณค่าสภาพแวดล้อมเมืองและชุมชนกรุงธนบุรีเพื่อการอนุรักษ์

แสดง การใช้ที่ดิน กรุงธนบุรี

สัญลักษณ์

★ โบราณสถาน/ศาสนสถาน

■ สถาบันราชการ

▨ ที่อยู่อาศัย

■ พาณิชยกรรม-พักอาศัย

☒ ที่ว่างเปิดโล่งรวมสวนสาธารณะ

ที่มา กองผังเมือง กรุงเทพมหานคร

แผนที่ 4.2

ตารางที่ 4.5 แสดงจำนวนพื้นที่อาคารที่ได้รับอนุญาตให้ปลูกสร้างอเนกสมาคมประเภทอาคาร ในเขตสงวนปี 2535

เขต	รวม		พาณิชย์		พักอาศัย		สำนักงาน		สาธารณะ		อุปโภค-บริโภค		อุตสาหกรรม		สถานบริการอันบันเทิง		อื่น ๆ	
	ราย	พื้นที่	ราย	พื้นที่	ราย	พื้นที่	ราย	พื้นที่	ราย	พื้นที่	ราย	พื้นที่	ราย	พื้นที่	ราย	พื้นที่	ราย	พื้นที่
เขตธนบุรี	10	45,999.91	-	-	9	45,727.91	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	272.00
เขตคลองสาน	15	355,944.65	1	1,266.00	9	143,763.90	3	129,915.25	-	-	2	80,999.50	-	-	-	-	-	-
เขตบางกอกน้อย*	5	279,462.00	-	-	3	272,449.00	1	6,000.00	1	1,013.00	-	-	-	-	-	-	-	-
เขตบางพลัด	32	735,556.33	4	435,704.05	13	126,346.47	6	122,430.80	1	1,522.00	2	43,034.61	2	5,956.00	2	344.40	2	218.00
เขตบางกอกใหญ่*	2	8,975.60	-	-	1	8,906.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	66.00
เขตภาษีเจริญ	36	448,642.83	5	321,923.58	9	71,244.75	7	40,523.50	8	13,348.00	1	297.00	-	-	1	298.00	5	1,008.00
เขตบางขุนเทียน	47	202,798.78	4	21,404.00	8	53,702.07	6	53,032.25	4	8,885.82	2	2,136.35	15	53,137.50	2	5,202.00	6	1,008.00
เขตจอมทอง	12	111,940.59	1	59,924.52	6	27,298.07	3	12,759.00	1	11,928.00	-	-	-	-	-	-	1	131.00
เขตดลิ่งวัน	23	78,591.22	2	1,740.00	1	1,856.00	2	18,441.50	7	51,957.97	-	-	-	-	4	2,147	7	2,448.75
เขตราชบุรีวณะ	20	1,203,057.74	3	929,423.99	8	259,775.92	2	10,812.28	-	-	-	-	-	-	1	459.00	6	3,186.05
เขตหนองแขม	20	178,397.67	-	-	8	103,046.00	2	2,423.00	2	6,424.00	2	3,478.10	4	62,761.57	-	-	2	265.00
ฝั่งธนบุรี	222	3,645,076.53	20	1,771,286.14	75	1,114,115.99	32	396,337.58	24	95,078.79	9	129,945.50	21	121,855.07	10	8,450.40	31	8,607.00
กรุงเทพมหานคร	1,093	16,521,644.67	126	6,836,817.59	497	4,817,566.51	204	3,361,420.67	69	573,731.41	17	165,226.70	52	680,734.07	33	29,454.49	85	56,693.23

ที่มา : สำนักงานนโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร

หมายเหตุ : * หมายถึง พื้นที่ศึกษา

- พาณิชย์   หมายรวมถึง   อาคารพาณิชย์,พาณิชย์-พักอาศัย,พาณิชย์-สำนักงาน,พาณิชย์-อาศัย-สำนักงาน
- พักอาศัย   อาคารพักอาศัย
- สำนักงาน   อาคารพักอาศัย-สำนักงาน,สำนักงาน
- สาธารณะ   อาคารเรียน,พยาบาล,ศาลา,กีฬา,สมาคม
- อุปโภค-บริโภค   อาคารพัสดุอาคาร-ร้านอาหาร,โรงแรม,ตลาดสด,โรงแรมรถ
- อุตสาหกรรม   อาคารโรงงาน,คลังสินค้า
- สถานบริการนันทนาการ-กีฬา   อาคารสถานบริการนันทนาการ
- อื่น ๆ   บัญชีโฆษณา,สะพาน,สนามจอดรถ,ท่าเทียบเรือ

พื้นที่ : ตารางเมตร

โดยภาพรวมของการใช้ที่ดินกรุงธนบุรี มีการใช้ที่ดินอย่างเต็มที่โดยเฉพาะบริเวณตอนในตั้งแต่แนวถนนอิสรภาพไปจนถึงริมแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นบริเวณที่อยู่อาศัยหนาแน่น และสถานที่ราชการสำคัญขนาดใหญ่ จึงยากที่จะมีการขยายตัวเพิ่มขึ้น ส่วนบริเวณพื้นที่ตอนกลาง ตั้งแต่แนวถนนอิสรภาพออกไปทางตะวันตกจรดแนวถนนเจริญสินทวงศ์ มีการใช้ที่ดินอย่างหนาแน่นเช่นกัน แต่ในบริเวณดังกล่าวเป็นที่ดินประเภทที่อยู่อาศัย และในบริเวณตอนล่างของกรุงธนบุรีในแขวงวัดท่าพระเขตบางกอกใหญ่เป็นสภาพของที่อยู่อาศัย และที่ส่วนอยู่ในพื้นที่ตอนในบางส่วน เช่นเดียวกับบริเวณตอนบนในแขวงบางขุนศรี และบางขุนนท์ในเขตบางกอกน้อย และเขตคลังชั้น ตามแนวเส้นทางรถไฟสายตะวันตก บริเวณดังกล่าวยังคงเป็นพื้นที่สวนผลไม้และพื้นที่ว่างเปล่าอยู่มาก เพราะยากแก่การเข้าถึงโดยทางรถยนต์ นอกจากอาศัยทางเรือ จากคลองบางกอกน้อยและคลองชักพระ สำหรับลักษณะการใช้ที่ดินเพื่อการพาณิชย์ในกรุงธนบุรี เป็นลักษณะของอาคารพาณิชย์ที่เรียงรายไปตามถนนทุกสาย ไม่มีย่านธุรกิจพาณิชย์ที่สำคัญแต่อย่างใด

2. ลักษณะอาคาร

จากลักษณะของบทบาทและหน้าที่ของกรุงธนบุรีในอดีต และลักษณะของการใช้ที่ดินในปัจจุบันที่มีลักษณะการผสมผสานการใช้ที่ดินในรูปแบบต่าง ๆ เข้าด้วยกันที่ปรากฏอยู่สามารถจำแนกออกในลักษณะของอาคารต่าง ๆ ได้ 5 ประเภทดังนี้

2.1 อาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ศิลปกรรม และสถาปัตยกรรมที่ควรอนุรักษ์ และควบคุมดูแล คือ ตัวอาคารต่าง ๆ ที่สร้างขึ้นตามบทบาทและหน้าที่ของกรุงธนบุรีในแต่ละยุคที่ผ่านมา โดยมีรูปแบบและเอกลักษณ์ของสถาปัตยกรรมไทยประเพณี และสถาปัตยกรรมที่รับอิทธิพลจากต่างชาติที่เข้ามามีบทบาท ซึ่งอาคารที่มีคุณค่าในกรุงธนบุรีนี้โดยมากจะเป็นอาคารที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับศาสนา เช่น พระอุโบสถ วิหาร ศาลาการเปรียญ หอพระไตรปิฎก กุฏิสงฆ์ ฯลฯ เพราะในบริเวณกรุงธนบุรีมีวัดโบราณอยู่ถึง 62 วัด นอกจากอาคารที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับศาสนาแล้วยังปรากฏอาคารที่มีคุณค่าอีก เช่น พระราชวังเดิม ป้อมปราการ ศาลาท่าน้ำ อนุสาวรีย์ บ้าน และชุมชนดั้งเดิม ดังที่จะได้มีการประเมินคุณค่าต่อไปในบทที่ 5

อาคารที่มีคุณค่าดังกล่าว มีความหนาแน่นอยู่ในเขตคูเมืองธนบุรีเดิมไปจนจรดแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งเป็นบริเวณศูนย์กลางหลักของกรุงธนบุรีตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา และตามแนวคลองบางกอกน้อย คลองบางกอกใหญ่ ซึ่งเป็นบริเวณที่มีการตั้งถิ่นฐานดั้งเดิมของ

ชุมชนกรุงเทพมหานคร จึงปรากฏการก่อสร้าง วัด ตามแนวคลองขึ้นมากมาย

2.2 อาคารที่ทำการราชการ คือ อาคารของหน่วยงานราชการต่าง ๆ อาคารเหล่านี้สามารถแบ่งออกได้ 2 พวกคือ

ก. กลุ่มอาคารที่อยู่ในเขตคูเมืองเดิมกรุงเทพมหานคร โดยเฉพาะในบริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งเป็นที่ตั้งของอาคารโรงพยาบาลศิริราช อาคารที่ทำการสถานีรถไฟธนบุรี และในบริเวณอาคารที่ทำการกองทัพเรือ กรมอาหารเรือ โรงเรียนสตรีวัดระฆัง เป็นต้น กลุ่มอาคารดังกล่าวนี้มีการขยายตัวอย่างเต็มพื้นที่ ทั้งในแนวระนาบ และแนวตั้ง จึงเป็นบริเวณที่มีความแออัด บดบังทัศนียภาพมุมมองที่ติดแก่อาคารประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่าในบริเวณนี้ เช่น องค์พระปฐมวงศ์วัดอรุณฯ พระปฐมวงศ์วัดระฆัง และทัศนียภาพริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา

ข. กลุ่มอาคารที่อยู่นอกเขตคูเมืองเดิมกรุงเทพมหานคร กลุ่มอาคารประเภทนี้ มักจะกระจายตัวตามแนวถนนที่สำคัญ เช่น ถนนอิสราภาพ ได้แก่ กรมการขนส่งทหารเรือ กองดุริยางค์กองทัพเรือ เป็นต้น และกลุ่มที่อยู่ตามแนวถนนบางกอกน้อย-ตลิ่งชัน เช่น สถานีกลีกรวมบางกอกน้อย สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง เป็นต้น ซึ่งกลุ่มอาคารเหล่านี้มีความสูงไม่เกิน 4 - 5 ชั้น นอกจากอาคารกรมบังคับคดี และอาคารที่ก่อสร้างขึ้นใหม่มีความสูงมากกว่า 10 ชั้น ซึ่งเป็นอาคารสูงที่เข้ามาทำลายทัศนียภาพของคลองบางกอกน้อยและคลองชักพระ

2.3 อาคารสำหรับธุรกิจการค้าพาณิชย์และสำนักงาน อาคารเหล่านี้ส่วนใหญ่จะเป็นอาคารพาณิชย์ ร้านค้าปลีก ขายอาหาร และเครื่องดื่ม ของชำ อาหารสด วัสดุก่อสร้าง เครื่องใช้ทั่วไปในครัวเรือน รวมทั้งเครื่องยนต์และอะไหล่ ฯลฯ ที่เกิดขึ้นตามแนวถนนเกือบทุกสาย ซึ่งมีความสูงประมาณ 3-4 ชั้น เป็นอาคารที่ใช้ประกอบกิจการและเป็นที่พักอาศัยไปในตัว

2.4 อาคารพักอาศัย ส่วนมากเป็นรูปแบบของสถาปัตยกรรมที่เกิดขึ้นใหม่ จากความต้องการที่อยู่อาศัยในเขตเมือง ทั้งในรูปแบบของบ้านจัดสรร บ้านเดี่ยว อาคารที่เมนต์ ทาวน์เฮ้าส์ แฟลต และคอนโดมิเนียม

2.5 อาคารที่อยู่อาศัยหนาแน่น ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชุมชนดั้งเดิมที่มีการอาศัยกันอยู่อย่างหนาแน่นมาช้านาน มีสภาพแออัดและเสื่อมโทรม ปรากฏอยู่โดยทั่วไปในเขตกรุงเทพมหานครมักจะต้องอยู่ภายในตรอก ซอย และถนนสายสำคัญ เช่น จรัญสนิทวงศ์ อิสราภาพ วังเดิม และตามแนวคลองบางกอกน้อย คลองบางกอกใหญ่ และคลองมอญ

สถานธรรมชาติสวนริมคลองคู่ชีวิตทันสมัยบนทำเลทองย่านปิ่นเกล้า

*** ผ่อนค่านเพียง 5,550.- บาท ***

คุณก็สามารถเป็นเจ้าของ บ้านสวน ริมน้ำ กลางใจเมือง
 คุณคงจะต้องรีบสักนิต .... เพราะโอกาสพิเศษนี้

*** มีจำนวนจำกัด ***
 รมรื่นด้วยพื้นที่สีเขียว มีความสุขกับธรรมชาติ ริมสายน้ำ
 ธรรมชาติที่คุณต้องการ และ กำลังมองหา

ที่นี่ .... เราสรรหาสิ่งที่ดีที่สุดให้คุณ

1. ปิ่นเกล้า...สะดวกในการเดินทางสู่ทุกจุดหมาย...
2. ศูนย์กลางการคมนาคม...สถานีขนส่งโฮปเวลล์ สถานีรถไฟใต้ดิน สถานีขนส่งสายใต้
3. ศูนย์รวมสรรพสินค้าครบวงจร...พลาซ่า ดั่งฮั่วเล็ง เมอร์คิส เวลโก้ เซ็นทรัล พารู๊ดและเยาวราช
4. สถานรักษาพยาบาลที่มีชื่อเสียง...โรงพยาบาลศิริราช โรงพยาบาลธนบุรี
5. สถานศึกษาทุกระดับ...มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศิลปากร และโรงเรียนชั้นนำ
6. สถานที่ราชการสำคัญ...ทำเนียบรัฐบาล กระทรวงกลาโหม กระทรวงการคลัง ฯลฯ
7. สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ของชาวไทย...วัดพระแก้ว วัดราชบพิธ วัดโพธิ์
8. สถานที่ทำงาน...ไม่ไกลจากถนนราชดำเนิน สีลม สาทร สุรวงศ์ สยามสแควร์
9. และเหนือสิ่งอื่นใด คุณจะได้อยู่ใกล้แม่น้ำเจ้าพระยาและเกาะรัตนโกสินทร์
 อาณาบริเวณที่ยิ่งใหญ่และงดงาม สามารถมองเห็นได้จากมุมมองของชั้นต่าง ๆ
 ได้อย่างชัดเจน เพราะเราอยู่บนสุดยอดทำเลที่ดีที่สุดของปิ่นเกล้า...

สุดยอดทำเลที่ดีที่สุดในปิ่นเกล้า

อาคารที่อยู่อาศัยหนาแน่นนี้ มีลักษณะ เป็นบ้านไม้ชั้นเดียวและสองชั้น ตามฐานะ และมักปรากฏให้เห็นถึงบ้านทรงไทย ทรงปั้นหยา ที่มีเอกลักษณ์ของสถาปัตยกรรมไทยทั้งงดงามปะปนอยู่

อาคารทั้งประเภทธุรกิจพาณิชย์สำนักงาน และประเภทที่พักอาศัยที่เกิดขึ้นในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ไม่ค่อยปรากฏอาคารสูงมากนัก คงเป็นแต่อาคารที่มีระดับความสูงไม่เกิน 3-5 ชั้น ถึงแม้อาคารดังกล่าวจะมีความสูงไม่มากนัก แต่ด้วยลักษณะทางกายภาพที่เกิดขึ้นริม 2 ข้างถนนและในซอย จึงทำให้เกิดปัญหาการบดบังอาคารประวัติศาสตร์ ศาสนสถาน ที่อยู่ด้านหลังอาคารประเภทนี้ และปัญหาการใช้ที่ดินที่ขัดแย้งกัน เช่น การมีบ้านจัดสรรจำนวนมากในเขตคลังชั้น ทำให้เกิดปัญหาน้ำเน่าเสียไม่สามารถทำการเกษตรได้ดังเช่นแต่ก่อน เป็นต้น

3. ลักษณะการคมนาคมขนส่ง

3.1 โครงข่ายการคมนาคมขนส่ง

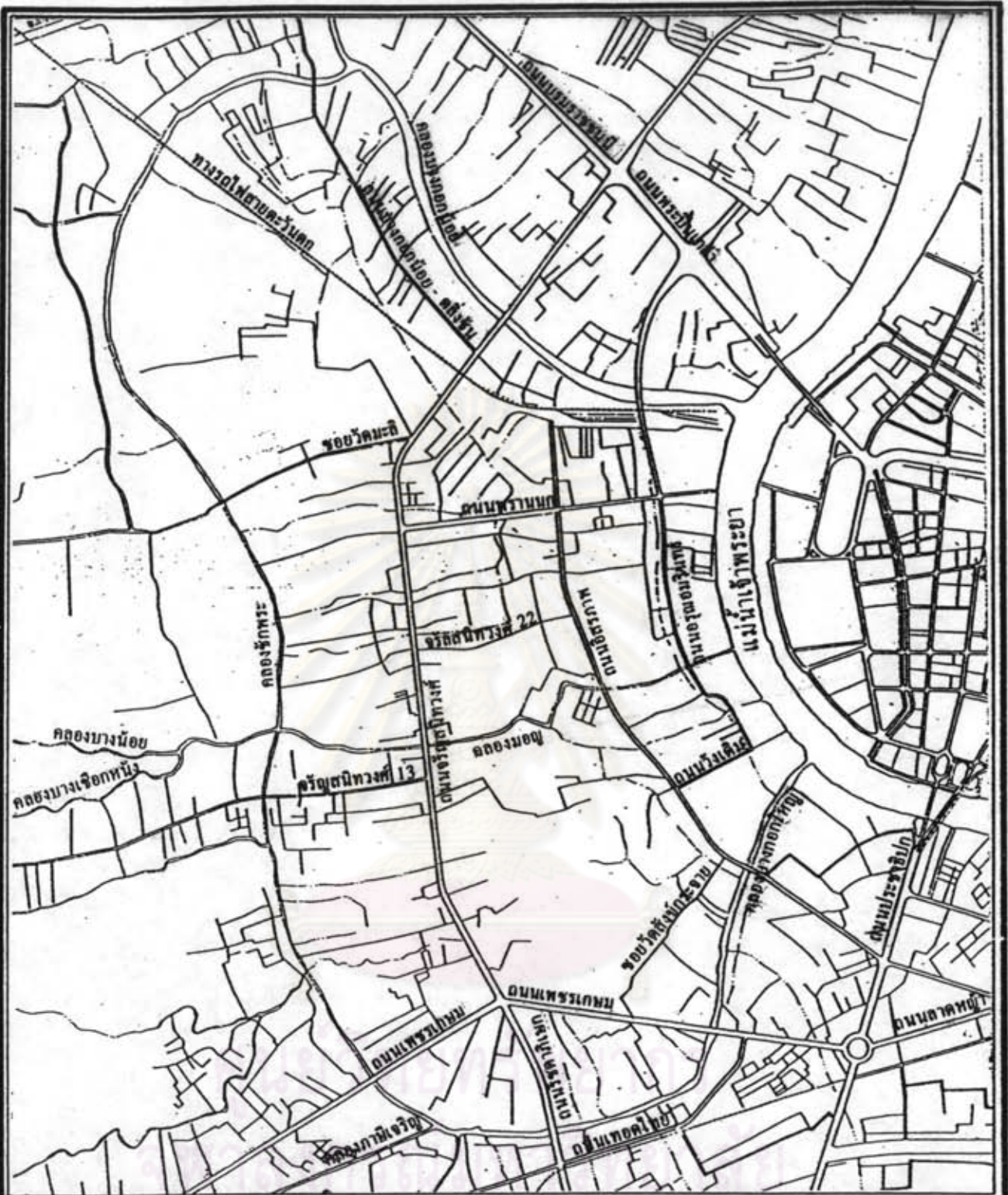
การคมนาคมขนส่งของพื้นที่ฝั่งกรุงเทพมหานคร มีโครงข่ายที่สำคัญ 2 เส้นทาง คือ โครงข่ายการคมนาคมทางบก และโครงข่ายการคมนาคมทางน้ำ ซึ่งในแต่ละโครงข่ายมีความสำคัญ และรายละเอียดดังต่อไปนี้

ก. โครงข่ายการคมนาคมทางบก

เส้นทางคมนาคมทางบกที่มีความสำคัญ คือ โครงข่ายถนนหรือการคมนาคมทางรถยนต์ โดยถนนในพื้นที่กรุงเทพมหานครมี ถนนสายหลัก 6 สาย ถนนสายรอง 7 สาย และถนนซอยอีกกว่า 100 สาย (แผนที่ 4.3, 4.4)

ถนนสายสำคัญทั้ง 6 สายเป็นถนนที่เชื่อมต่อระหว่างพื้นที่กรุงเทพมหานครกับพื้นที่ในเขตข้างเคียง โดยเป็นถนนคอนกรีตเสริมเหล็กและมีเกาะกกลางถนนทุกสายคือ

1. ถนนเพชรเกษม เป็นถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4 ที่มุ่งสู่ภาคใต้เชื่อมต่อระหว่างเขตบางกอกใหญ่และเขตภาษีเจริญ และเป็นแกนนำการขยายตัวของเมืองออกไปทางทิศตะวันตก ในเขตภาษีเจริญ หนองแขม จนถึงอ. อ้อมน้อย และ อ. สลามพราน ในจังหวัดนครปฐม มีผิวการจราจรกว้าง 20.70 เมตร

การศึกษาคุณค่าสภาพแวดล้อมเมืองและชุมชนกรุงธนบุรีเพื่อการอนุรักษ์

แสดง โครงข่ายคมนาคมทางบก

สัญลักษณ์

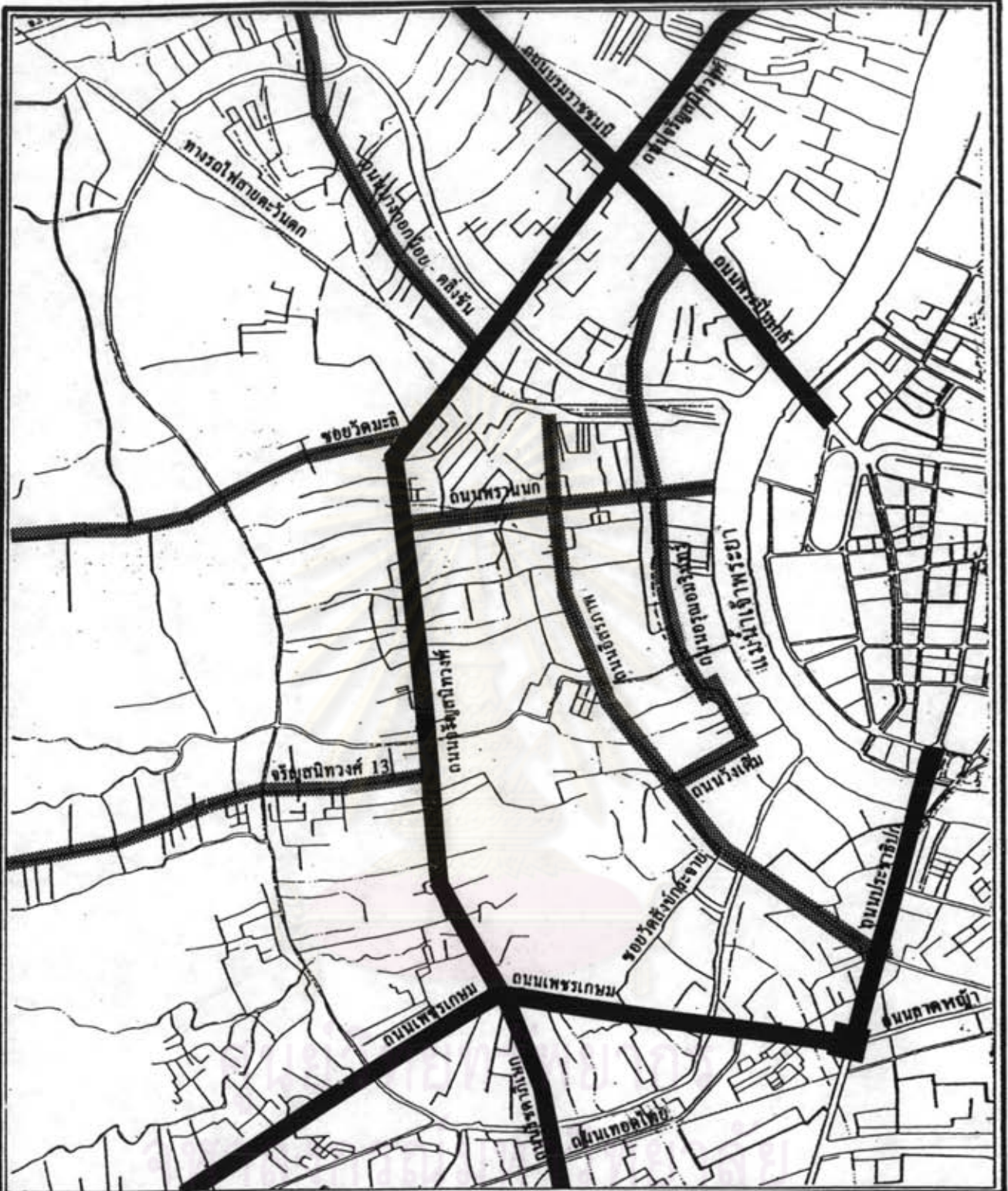
- ถนน
- คลอง ขอบ

ที่มา กองผังเมือง กรุงเทพมหานคร

น

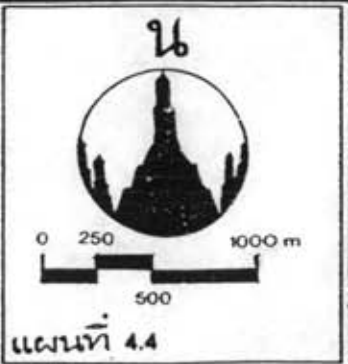
แผนที่ 4.3

การศึกษาคุณค่าสภาพแวดล้อมเมืองและชุมชนกรุงธนบุรีเพื่อการอนุรักษ์

แสดง ลำดับความสำคัญของถนน
 สัญลักษณ์

- ถนนสายหลัก
- ถนนสายรอง
- ซอย

ที่มา

2. ถนนเจริญสนิทวงศ์ เป็นถนนสายหลักสายแรกและยาวที่สุด เชื่อมต่อระหว่างพื้นที่กรุงเทพมหานครทางด้านเหนือและใต้เข้าด้วยกัน โดยตัดผ่านเขตบางกอกน้อย บางกอกใหญ่และบางพลัด ข้ามสะพานพระราม 7 มุ่งสู่เขตดุสิตและจังหวัดนนทบุรี มีผิวการจราจรกว้าง 20 เมตร

3. ถนนพระปิ่นเกล้า เชื่อมต่อระหว่างสะพานสมเด็จพระปิ่นเกล้ากับถนนเจริญสนิทวงศ์ ช่วงสะพานสมเด็จพระปิ่นเกล้าถึงถนนอรุณอมรินทร์ กว้าง 50 เมตร และจากถนนอรุณอมรินทร์ถึงถนนเจริญสนิทวงศ์ กว้าง 38 เมตร เป็นถนนที่รองรับการขยายตัวจากชุมชนที่เกิดขึ้นใหม่จากถนนบรมราชชนนีขยายเข้าสู่ฝั่งพระนคร

4. ถนนบรมราชชนนี (พระปิ่นเกล้า-นครชัยศรี) เชื่อมต่อระหว่างถนนเจริญสนิทวงศ์บรรจบกับถนนสีรินธร (ราชวิถี - นครชัยศรี) ที่สะพานข้ามคลองบางกอกน้อย และมุ่งสู่กิ่ง อ. พุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ผิวการจราจรกว้าง 20 เมตร ถนนสายนี้เป็นถนนสายสำคัญเส้นหนึ่งทางฝั่งธนบุรี เป็นที่ตั้งของอาคารพาณิชย์ หมู่บ้านจัดสรร ห้างสรรพสินค้าและโรงแรมขนาดใหญ่ รวมทั้งสถานีขนส่งสายใต้

5. ถนนประชาธิปไตย เชื่อมต่อระหว่างพื้นที่ฝั่งธนบุรีกับฝั่งพระนครโดยสะพานพระพุทธยอดฟ้า เป็นถนนสายสำคัญที่ตัดขึ้นเพื่อรองรับการขยายตัวจากฝั่งพระนครในสมัยรัชกาลที่ 7 และเป็นถนนแกนนำในการเปิดพื้นที่ฝั่งธนบุรี มีขนาดกว้าง 28 เมตร

6. ถนนรัชดาภิเษก เป็นถนนสายหลักสายล่าสุดที่ตัดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2530 เพื่อเป็นการขยายพื้นที่ทางตอนใต้ของกรุงเทพมหานคร มุ่งสู่พื้นที่ทางตอนใต้ ซึ่งเป็นย่านธุรกิจที่เกิดขึ้นใหม่ทางฝั่งธนบุรี เป็นที่ตั้งของห้างสรรพสินค้าและแหล่งบันเทิงขนาดใหญ่

ถนนสายรอง เป็นถนนที่เชื่อมต่อระหว่างถนนสายหลักเข้าสู่ย่านสำคัญในกรุงเทพมหานคร เป็นถนนที่ตัดขึ้นใหม่ตามแนวถนนเดิมในสมัยกรุงธนบุรี ถนนสายรองส่วนใหญ่จึงอยู่ภายในเขตคูเมืองกรุงเทพมหานครเดิม เช่น

1. ถนนอิสราภาพ ตั้งแต่ถนนทางรถไฟในเขตบางกอกน้อย ไปจนถึงถนนประชาธิปไตย บริเวณสี่แยกบ้านแขก เขตธนบุรี มีขนาดของผิวการจราจรกว้าง 23 เมตร

2. ถนนพรานนก ตั้งแต่ถนนเจริญสนิทวงศ์บริเวณสามแยกไฟฉายจนถึงแม่น้ำเจ้าพระยา บริเวณท่าพรานนก โรงพยาบาลศิริราช มีผิวการจราจรกว้าง 14 เมตร

3. ถนนอรุณอมรินทร์ เป็นถนนที่ตัดตามแนวถนนเดิมในสมัยกรุงธนบุรี ตัดเลียบตามแนวคูเมืองเดิมกรุงธนบุรี ตั้งแต่บริเวณสี่แยกอรุณอมรินทร์ข้ามคลองบางกอกน้อย ที่สะพานอรุณอมรินทร์ และสิ้นสุดที่กองทัพอากาศ ตัดกับถนนวังเดิม ผิวการจราจรตั้งแต่ช่วงถนนพระปิ่นเกล้า สี่แยกอรุณอมรินทร์ไปจนถึงสะพานอรุณอมรินทร์ มีขนาดกว้าง 26 เมตร และช่วงที่เป็นถนนเดิมมีขนาดเพียง 19 เมตร
4. ถนนวังเดิม เป็นถนนที่เชื่อมต่อระหว่างถนนอรุณอมรินทร์กับถนนอิสรภาพในเขตบางกอกใหญ่ มีขนาดผิวการจราจรกว้าง 9.50 เมตร
5. ถนนวัดสุทธาวาส เป็นถนนเนื่องในโครงการพระราชดำริที่ตัดจากถนนอิสรภาพเข้าสู่สถานีรถไฟบางกอกน้อย มีผิวการจราจรกว้าง 7.5 เมตร
6. ถนนบางกอกน้อย - คลิ่งชัน เดิมเป็นซอยที่ตัดจากถนนเจริญสินทวงศ์เข้าสู่พื้นที่เกษตรกรรมย่านคลิ่งชัน ที่คลองชักพระ มีผิวการจราจรกว้าง 14 เมตร และปัจจุบันถนนนี้สามารถทะลุไปจนถึงถนนบรมราชชนนีได้ที่ซอยเจริญสุขและซอย

ถนนซอย เป็นถนนที่เอกชนตัดกันเอง โดยเป็นถนนที่ต่อเชื่อมระหว่างชุมชน หรือวัดที่มีคนอยู่หนาแน่นกับถนนสายหลักและสายรองต่าง ๆ เป็นการเปิดพื้นที่ภายในที่การเข้าถึงยากลำบาก ซอยในฝั่งธนบุรีมีเป็นจำนวนมากทั้ง 2 ฝากถนน โดยเฉพาะถนนเจริญสินทวงศ์ ถนนซอยที่มีความสำคัญและเป็นเส้นทางเชื่อมต่อระหว่างถนนสายสำคัญ ๆ ได้แก่ ซอยเจริญสินทวงศ์ 13 (ซอยพาณิชย์ชนฯ) เป็นถนนซอยที่มีความสำคัญ ตัดตั้งแต่ถนนเจริญสินทวงศ์ ข้ามคลองบางกอกใหญ่ เชื่อมต่อกับถนนบางแวกไปยังถนนบางบัวทอง - คลิ่งชัน ซอยเจริญสินทวงศ์ 22 ซอยเจริญสินทวงศ์ 26 (ซอยวัดคงมุลเหล็ก) เชื่อมต่อระหว่างถนนเจริญสินทวงศ์กับถนนอิสรภาพ ซอยวัดลครท่าเชื่อมต่อยังระหว่างถนนอิสรภาพกับถนนพรานนก ซอยทิวาภิเชก เชื่อมถนนอิสรภาพกับถนนอรุณอมรินทร์

ถนนซอยในกรุงธนบุรีเป็นถนนที่ตัดเพื่อนำความสะดวกและความเจริญเข้าสู่พื้นที่ภายในที่เดินเป็นสวนผลไม้และที่อยู่อาศัยที่หนาแน่นในปัจจุบัน สภาพของผิวการจราจรส่วนใหญ่มีขนาดเล็กคับแคบ และมีความคดเคี้ยวไม่ถูกต้องตามหลักการวิศวกรรมจราจร ซึ่งเป็นปัญหาที่ก่อให้เกิดปัญหาการจราจรบริเวณปากซอยและจุดเชื่อมต่อกับถนนใหญ่

ระบบการขนส่งทางบก ในเขตกรุงธนบุรีมีลักษณะเช่นเดียวกับกรุงเทพมหานคร คือ ระบบหลักเป็นบริการรถโดยสารประจำทางขององค์การขนส่งกรุงเทพ วิ่งบริการรับส่งผู้โดยสารตามเส้นทางสายต่าง ๆ โดยเส้นทางที่มีรถประจำทางวิ่งมากตั้งแต่

10 สายขึ้นไป ได้แก่ ถนนพระปิ่นเกล้า ถนนเจริญสนิทวงศ์ ในช่วงถนนพระปิ่นเกล้าถึงถนนเพชรเกษม และถนนประชาธิปก ซึ่งเป็นถนนสายหลักที่เชื่อมต่อระหว่างฝั่งพระนครและฝั่งธนบุรี และเส้นทางสายหลักที่เป็นเส้นทางเดินทางในแนวเหนือใต้ ส่วนถนนที่มีจำนวนรถประจำทางวิ่งบริการรองลงไป ได้แก่ ถนนเพชรเกษมและถนนบรมราชชนนี ซึ่งเป็นถนนที่มุ่งสู่ย่านที่มีการขยายตัวของเมืองสูง

การบริการขนส่งมวลชนสาธารณะทางฝั่งธนบุรี จะมีการบริการเพียงแต่ถนนสายหลักเท่านั้น ส่วนถนนซอยจะเป็นถนนที่มีขนาดเล็กจึงไม่มีการบริการ จึงทำให้ประชาชนที่อาศัยอยู่ในซอยเดินทางด้วยความยากลำบาก ต้องอาศัยการเดินทางเท้า การบริการจากรถมอเตอร์ไซด์รับจ้างที่มีบทบาทมากขึ้นทุกวัน นอกจากนี้ยังมีบริการจากภาคเอกชนในรูปแบบของรถสองแถวประจำทางที่วิ่งรับผู้โดยสารจากปากซอยตลิ่งชัน - บางขุนนนท์เข้าสู่พื้นที่ภายในซอยต่าง ๆ และบริการจากสามล้อเครื่อง และสี่ล้อเล็กสาธารณะที่มีจุดเริ่มต้นที่ทำน้ำพรานนก ศิริราชรับส่งผู้โดยสารไปยังจุดปลายทางที่ซอยวัดคงมุลเหล็ก สถานีขนส่งสายใต้เก่า และโพธิ์สามต้น นอกจากนี้แล้วผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ส่วนลึกมักจะนิยมการเดินทางโดยเรือหางยาวที่มีบริการในคลองบางกอกน้อย คลองบางกอกใหญ่ คลองมอญ ที่มีโครงข่ายครอบคลุมโดยรอบพื้นที่กรุงธนบุรี มุ่งสู่ท่าเรือทางฝั่งพระนคร เช่น ท่าช้าง ท่าปากคลองตลาด เพื่อเชื่อมต่อการเดินทางสู่จุดหมายปลายทางต่อไป

ลักษณะของระบบการจราจรในพื้นที่กรุงธนบุรีนับว่าเป็นพื้นที่ที่มีปัญหาทางด้านจราจรติดขัดแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร ทั้งนี้ เนื่องจากลักษณะของพื้นที่ที่เป็นพื้นที่ชั้นในของกรุงเทพมหานครเป็นบริเวณที่เป็นทางผ่านของจำนวนยานพาหนะจำนวนมากจากย่านพักอาศัยทั้งในเขตกรุงธนบุรีเองและทางด้านตะวันตกตามทิศทางการขยายตัวของเมืองไปตามแนวถนนเพชรเกษมและถนนปิ่นเกล้า - นครชัยศรี ที่เป็นที่ตั้งของแหล่งพักอาศัยจำนวนมาก ซึ่งมีความจำเป็นที่จะมุ่งหน้าเข้าสู่แหล่งงาน ย่านธุรกิจในตอนเช้าและมุ่งกลับบ้านในตอนเย็นโดยอาศัยสะพานพระปิ่นเกล้า สะพานพระพุทธยอดฟ้า สะพานตากสิน ฯลฯ เป็นจุดเชื่อมต่อการเดินทางที่สำคัญ

และเมื่อพิจารณาถึงโครงข่ายการคมนาคมทางบกในพื้นที่กรุงธนบุรีแล้วขนาดและจำนวนของถนน ในเขตกรุงธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์เป็นพื้นที่ต่อเนื่อง มีขนาดคับแคบ โครงข่ายไม่สมบูรณ์ มีถนนซอยเป็นจำนวนมาก และไม่สัมพันธ์กับถนนสายหลักและสายรอง ซึ่งไม่สามารถทำการขยายขยายได้ จึงทำให้เกิดปัญหาการจราจรติดขัดต่อเนื่องทั้ง

ฝั่งพระนครและธนบุรีและเลศออกไปในบริเวณรอบนอก และจากการที่ถนนเจริญสินทวงค์มีความสำคัญ คือเป็นถนนวงแหวนชั้นใน จำนวนอาคารและปริมาณการจราจรที่เพิ่มสูงขึ้นนี้ย่อมส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมทั้งในส่วนที่เป็นชุมชนและโบราณสถาน ศาสนสถาน

ข. โครงการคมนาคมทางน้ำ

ระบบการคมนาคมขนส่งทางน้ำ ในพื้นที่กรุงธนบุรีนี้มีบทบาทและความสำคัญมาตั้งแต่ในสมัยกรุงศรีอยุธยา โดยอาศัยแม่น้ำเจ้าพระยา และคลองต่าง ๆ ที่มีอยู่เป็นจำนวนมากในกรุงธนบุรีเป็นเส้นทางติดต่อ แต่ในปัจจุบันนับตั้งแต่กรุงธนบุรีมีการตัดถนนขึ้น คลองต่าง ๆ จึงลดบทบาทและความสำคัญลง คงเหลืออยู่แต่คลองสายหลัก 3 สายที่ยังคงมีบทบาทอยู่ทุกวันนี้คือ (แผนที่ 4.5, 4.6)

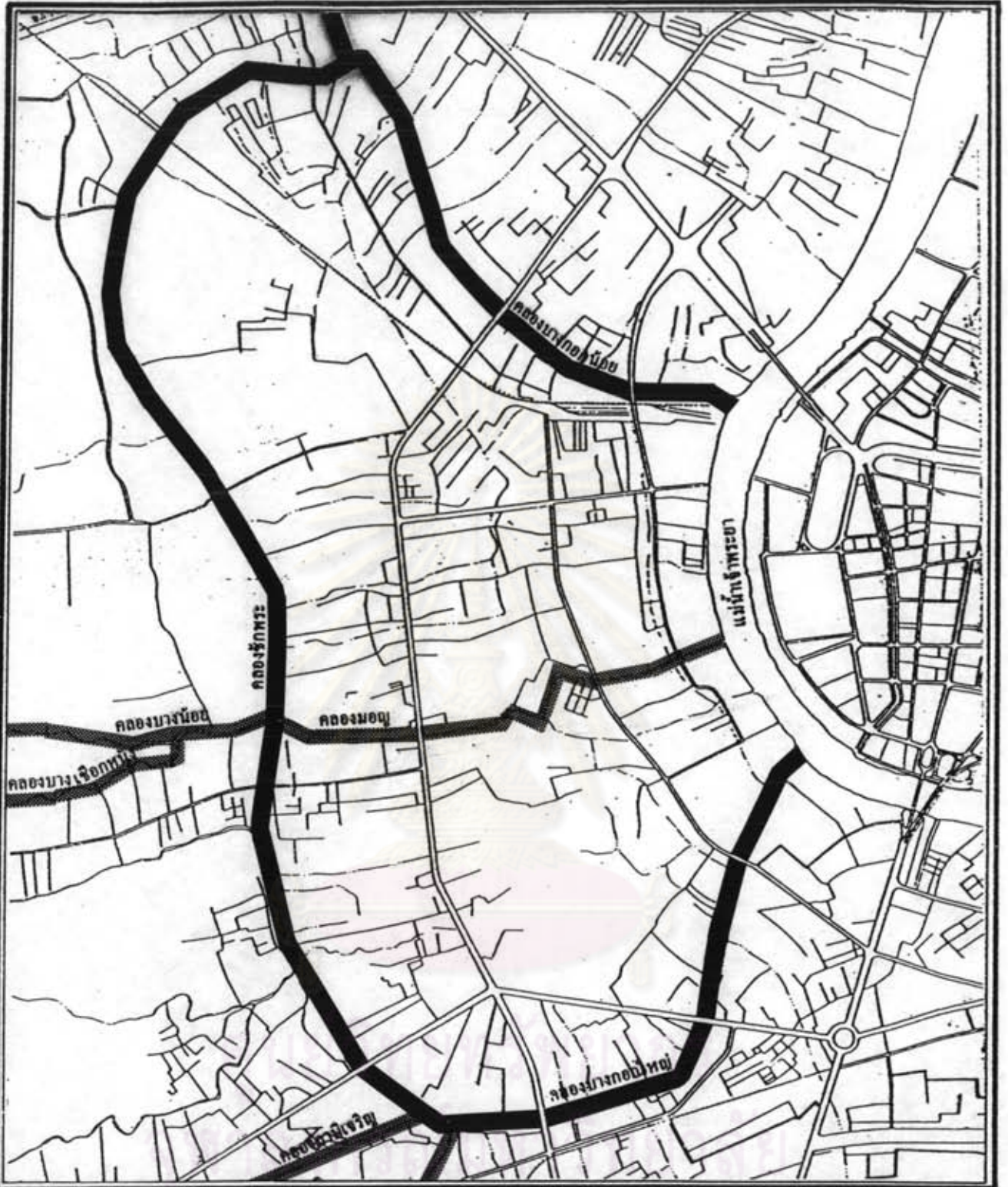
1. คลองบางกอกน้อย แยกจากแม่น้ำเจ้าพระยา บริเวณสถานีรถไฟบางกอกน้อย ไปบรรจบกับคลองชักพระและเชื่อมต่อกับคลองแม่น้ำอ้อม ที่อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี มีความกว้างของคลองประมาณ 55 เมตร และมีเรือยนต์และเรือหางยาววิ่งรับส่งผู้โดยสารจากอำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรีสู่ท่าช้างฝั่งพระนคร

2. คลองบางกอกใหญ่ แยกจากแม่น้ำเจ้าพระยาบริเวณป้อมวิไชยประสิทธิ์ ไปบรรจบกับคลองภาษีเจริญ และขึ้นไปบรรจบกับคลองชักพระและคลองบางกอกน้อย (แนวของแม่น้ำเจ้าพระยาเดิม) มีเรือยนต์และเรือหางยาววิ่งรับส่งผู้โดยสารที่บางแวก เขตภาษีเจริญสู่ท่าปากคลองตลาด และท่าสะพานพุทธฯ ฝั่งพระนคร

3. คลองมอญ เป็นคลองที่แยกจากแม่น้ำเจ้าพระยาบริเวณวัดเครือวัลย์ และกรมพลธิการทหาร เข้าสู่พื้นที่ด้านในของกรุงธนบุรีไปบรรจบกับคลองบางเชือกหนังและเขตบางกอกใหญ่

คลองทั้ง 3 คลองนี้ยังคงมีบทบาทในด้านการคมนาคมจากชุมชนที่อยู่ด้านใน ที่ติดต่อโดยถนนไม่สะดวกโดยอาศัยคลองที่เชื่อมต่อ คือ คลองชักพระ คลองมหาสวัสดิ์ คลองบางเชือกหนัง คลองบางน้อย คลองบางแวก คลองภาษีเจริญและคลองด่าน เพื่อเป็นการเชื่อมต่อการสัญจรจากชุมชนชั้นในสู่แม่น้ำเจ้าพระยาและท่าเรือที่สำคัญ

การศึกษาคุณค่าสภาพแวดล้อมเมืองและชุมชนกรบธนบุรีเพื่อการอนุรักษ์

แสดง ลำดับความสำคัญของคลอง

สัญลักษณ์

- คลองสายหลัก
- คลองสายรอง
- คลองย่อย

ที่มา

๖

0 250 500 1000 m

แผนที่ 4.6

การจราจรทางน้ำในพื้นที่กรุงเทพมหานครและพื้นที่ที่ต่อเนื่อง สามารถ
แยกลักษณะการเดินตามประเภทของเรือได้ 3 ประเภท คือ (มานพ พงศทัต และกิ่งเพชร
ลินีหาชีวะ, 2527) (แผนที่ 4.7)

1. การจราจรโดยเรือหางยาว
2. เรือโดยสารข้ามฟากแม่น้ำเจ้าพระยา
3. เรือคั่วนเรือบแม่น้ำเจ้าพระยา

1. การจราจรโดยเรือหางยาว เป็นการเดินทาง
ระหว่างชุมชนทางฝั่งธนบุรี และท้องที่ใกล้เคียงตามเส้นทางเขตของคลองสายหลัก โดยมี
เส้นทางการเดินเรือ 5 สาย ดังนี้

- ท่าช้าง-บางใหญ่ เริ่มต้นที่อำเภอบางใหญ่ใช้
เส้นทางตามคลองอ้อมนนทบุรีจากบางใหญ่สู่คลองบางกอกน้อยที่อำเภอบางกรวย ออกสู่แม่น้ำ
เจ้าพระยาสุดทางที่ท่าช้าง ใช้เวลาเดินทางตลอดสายประมาณ 45 นาที
- ท่าช้าง-บางเชือกหนัง เริ่มต้นที่วัดมะพร้าวเตี้ย
เขตภาษีเจริญ เข้าคลองบางเชือกหนัง คลองมอญ ออกสู่แม่น้ำเจ้าพระยา และสุดทางที่
ท่าช้างใช้เวลาเดินทางประมาณ 25 นาที
- ท่าเตียน-บางน้อย เริ่มต้นที่บางน้อยเขตเข้า
คลองบางกอกน้อย คลองมอญ ออกสู่แม่น้ำเจ้าพระยา สุดทางที่ท่าเตียนใช้เวลาเดินทางประมาณ
30 นาที
- ราชนี-บางแวก เริ่มต้นที่บางแวก (ซอยจรัญ
สนิทวงศ์ 13) เข้าคลองบางกอกใหญ่ออกสู่แม่น้ำเจ้าพระยาและสุดทางที่ท่าราชินี ปากคลอง
ตลาด ใช้เวลาเดินทางประมาณ 30 นาที
- สะพานพุทธ-บางแวก เริ่มต้นที่สี่แยกบางแวก
(ซอยจรัญฯ 13) เข้าคลองบางกอกใหญ่ เส้นทางเดียวกับสายราชินี-บางแวก แต่สุดทางที่
สะพานพุทธ ใช้เวลาเดินทางประมาณ 45 นาที

การเดินทางโดยเรือหางยาวปัจจุบันได้รับความนิยมจาก
ประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณริมคลองที่เดินทางโดยรถยนต์ไม่สะดวก และในสภาพปัจจุบันที่การ
จราจรติดขัดประชาชนจึงหันมาใช้บริการเดินทางโดยเรือหางยาวมากขึ้น ละสามารถเดิน
ทางต่อไปยังแหล่งงานได้สะดวกทั้งโดยรถประจำทางหลายสายที่ผ่านบริเวณ ท่าเรือทางฝั่ง

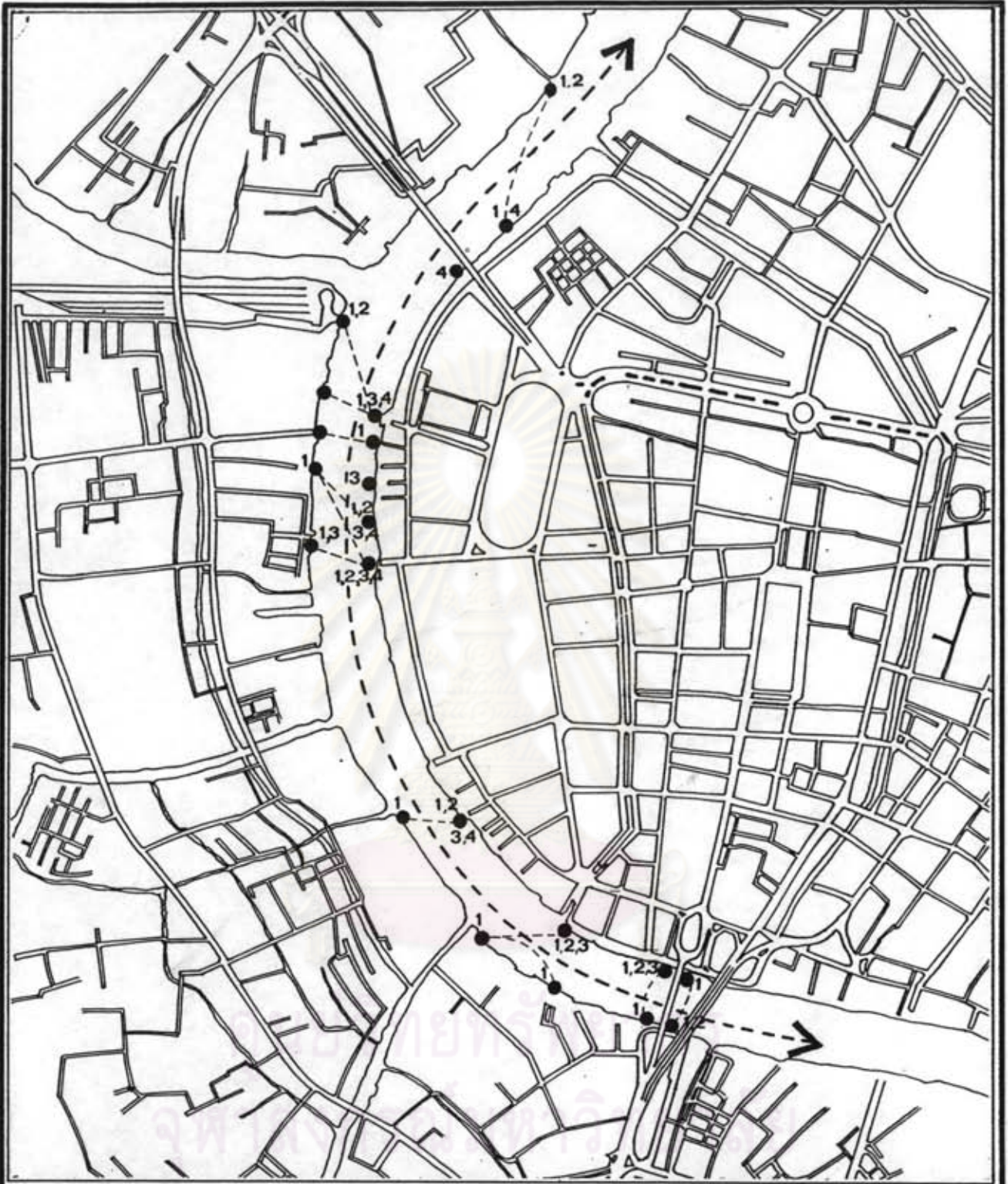
พระนคร และต่อเรือค่วนเจ้าพระยาไปยังย่านสี่พระยา สาทร ฯลฯ และจากความต้องการที่เพิ่มมากขึ้นนี้ทางกรุงเทพมหานครจึงมีโครงการเดินเรือหางยาว ทางฝั่งธนบุรีเพิ่มขึ้นอีก 4 สายคือ (กองผังเมือง, 2536)

- สายวัดเลา-สะพานพุทธ เริ่มต้นที่วัดเลาบางขุนเทียนเข้าคลองค่านอกสู่คลองบางกอกใหญ่และแม่น้ำเจ้าพระยาสุดทางที่สะพานพุทธ
  - ท่าบางแค-ท่าช้าง เริ่มต้นที่บางแคเข้าคลองราชมนตรี คลองบางเขื่อนกั้น คลองมอญ ออกสู่แม่น้ำเจ้าพระยาสุดทางที่ท่าช้าง (ปัจจุบันเปิดบริการแล้วในชั่วโมงเร่งด่วน)
  - ท่าช้าง-ท่าช้าง เริ่มต้นที่ท่าช้าง วิ่งเป็นวงกลมตามแนวแม่น้ำเจ้าพระยาเดิม เข้าคลองบางกอกน้อย - คลองชักพระ - คลองบางขุนศรี - คลองบางกอกใหญ่ออกสู่แม่น้ำเจ้าพระยาสุดทางที่ท่าช้างเช่นเดิม
  - ท่าถนนวงแหวน-ท่าช้าง เริ่มต้นที่ท่าเรือถนนวงแหวน(บางกอกน้อย-พุทธมณฑล) เข้าคลองมหาสวัสดิ์ คลองบางกอกน้อย ออกสู่แม่น้ำเจ้าพระยา
- การเดินทางโดยเรือหางยาว นับว่าเป็นการแบ่งเบาความหนาแน่นของการจราจรบนท้องถนนได้มากในเวลานี้ เป็นการบริการให้กับประชาชนในชุมชนที่อยู่ริมแม่น้ำลำคลอง และชุมชนส่วนลึกได้อย่างทั่วถึง และเป็นแนวทางการแก้ปัญหาจราจรอีกแนวทางหนึ่งที่ทางราชการนำมาใช้ แต่การเดินทางด้วยเรือหางยาวยังมีปัญหาที่ต้องปรับปรุงแก้ไขอีกหลายอย่างคือ ก่อให้เกิดมลพิษทางเสียงและควันแก่ชุมชนริมฝั่งคลองเรือหางยาวส่วนใหญ่วิ่งด้วยความเร็ว จึงมักจะมีอุบัติเหตุได้ง่าย และเรือส่วนใหญ่ไม่มีผ้าใบปิดอย่างมิดชิด ผู้โดยสารมักจะถูกน้ำที่กระเด็นจากคลองและเกิดความยากลำบากเวลาฝนตก ซึ่งปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ควรจะได้รับการปรับปรุงแก้ไขต่อไป

2. การเดินทางด้วยเรือข้ามฟาก เป็นส่วนหนึ่งของการเดินทางเชื่อมต่อระหว่างจากฝั่งธนบุรีสู่ฝั่งพระนคร จำนวนท่าเรือข้ามฟากในบริเวณกรุงเทพมหานครทั้งหมด 11 ท่า เชื่อมต่อทางฝั่งกรุงรัตนโกสินทร์ 9 ท่า (จากปากคลองบางลำภูถึงปากคลองโอ่งอ่าง) โดยท่าเรือต่าง ๆ นี้เป็นจุดจอดรับส่งผู้โดยสารทั้งเรือข้ามฟาก เรือหางยาว เรือค่วนเจ้าพระยา และเรือทัศนาวจร (แผนที่ 4.7)

โดยท่าเรือที่มีประชาชนใช้บริการอย่างหนาแน่น คือ จาก ท่าพรานนกฝั่งธนบุรีไปสู่ท่าพระจันทร์และท่าช้าง ทางฝั่งพระนคร เพราะเป็นท่าที่จอดรับทั้งเรือข้ามฟาก เรือหางยาว เรือค่วนเจ้าพระยา และเรือทัศนาวจร และเป็นจุดสลับเปลี่ยนการเดินทาง (Transition) เป็นศูนย์รวม (Nodes) ของการเดินทางต้นสายของ

การศึกษาคุณค่าสภาพแวดล้อมเมืองและชุมชนกรุงธนบุรีเพื่อการอนุรักษ์

แสดง การจราจรทางน้ำ

สัญลักษณ์

- ประเภทท่าเรือ
- 1. เรือข้ามฟาก
- 2. เรือคว้านเจ้าพระยา
- 3. เรือทงยาว
- 4. เรือทัศนาง

ที่มา จากการสำรวจ

แผนที่ 4.7

รถประจำทาง รถสามล้อเครื่อง รถมอเตอร์ไซด์รับจ้าง ศูนย์รวมของย่านราชการ โรงพยาบาล สถานศึกษา ศูนย์รวมของสินค้าอุปโภคบริโภค ร้านค้าย่อย หาบเร่แผงลอยอาหารสำเร็จรูป ที่มาคอยบริการประชาชนที่เดินทางผ่านบริเวณนี้

3. เรือด่วนเจ้าพระยา เป็นการเดินทางเชื่อมต่อระหว่างย่านที่อยู่อาศัยของประชาชนทางตอนเหนือของกรุงเทพมหานคร ทั้งผู้ที่อยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาและบริเวณใกล้เคียงแหล่งงานสำคัญของกรุงเทพมหานคร (CBD) ตั้งแต่บริเวณกรุงรัตนโกสินทร์ไปจนถึง ท่าราชวงศ์ บางรัก สี่พระยา สาทร ปัจจุบันมีเรือบริการรับส่งด้วยกัน 3 สายคือ

- เรือด่วนเจ้าพระยา วัดพระยาไกร-นนทบุรี
- เรือด่วนแหลมทอง ปากเกร็ด-ถนนตก
- เรือด่วน ขส. ขนส่ง เดินทางตามเส้นทางคลอง

บางกอกน้อยสู่สายใต้ (สายใต้ใหม่)-นนทบุรี-ปากเกร็ด

3.2 โครงการพัฒนาทางด้านการคมนาคมขนส่ง

โครงการพัฒนาทางด้านการคมนาคมเพื่อเป็นการแก้ปัญหาการจราจรที่เกิดขึ้นกับกรุงเทพมหานครทุกวันนี้ สามารถแยกออกได้เป็น 2 ระบบใหญ่ ๆ คือ

ก. ระบบขนส่งมวลชนสาธารณะ เช่น โครงการรถไฟฟ้ามหานคร โครงการรถไฟฟ้ากรุงเทพมหานคร และโครงการรถไฟฟ้าชุมชน เป็นต้น

ข. ระบบรองรับยานพาหนะ เช่น ทางด่วน ถนนสายหลัก สะพานข้ามทางแยก ทางรถไฟยกระดับ เป็นต้น

ก. ระบบขนส่งมวลชนสาธารณะ

1. โครงการรถไฟฟ้าขององค์การรถไฟฟ้ามหานคร (การเวนคืนที่ดินโดยการทางพิเศษแห่งประเทศไทย) ลักษณะโครงการเป็นระบบรถไฟฟ้าลอยฟ้า ล้อเหล็กบนรางเหล็กขับเคลื่อนด้วยพลังงานไฟฟ้า สามารถรองรับผู้โดยสารได้ 40,000 คนต่อชั่วโมงต่อทิศทาง โดยมีเส้นทางสายบางซื่อ-หัวลำโพง, สายศูนย์ประชุมแห่งชาติสิริกิติ์-ถนนรัชดาภิเษก-ถนนลาดพร้าว-สถานีขนส่งสายเหนือ-สถานีรถไฟบางซื่อ รวมระยะทางทั้งสิ้น 20 กิโลเมตร เป็นทางวิ่งยกระดับ ยกเว้นบริเวณหัวลำโพงจะเป็นอุโมงค์ใต้ดินยาว 600 เมตร ระยะเวลาดำเนินการ 5 ปี (2537-2541)

2. โครงการรถไฟฟ้ายกระดับของกรุงเทพมหานคร ดำเนินสัมปทานโดยบริษัทเอกชน จำกัด ลักษณะโครงการเป็นแบบ Light Rail (กำลังพิจารณาเปลี่ยนเป็น Heavy Rail) สามารถรองรับผู้โดยสารไว้ 25,000 คนต่อชั่วโมง ต่อทิศทาง มีเส้นทางเดินรถ 2 เส้นทาง คือ เส้นทางอนุสาวรีย์ ระยะทาง 6.3 กิโลเมตร 12 สถานี (จากแยกสุรศักดิ์ สีสม ถึงอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ) และเส้นทางสุขุมวิท ระยะทาง 7.9 กิโลเมตร 15 สถานี (จากแยกคลองตันถึงแยกทิววัน)

3. โครงการรถไฟฟ้ายกระดับ แบ่งออกเป็น 2 โครงการหลัก คือ ทางรถไฟฟ้ายกระดับสำหรับเป็นเส้นทางเดินขบวนรถไฟ ของการรถไฟแห่งประเทศไทย ระยะทางทั้งสิ้น 60.1 กิโลเมตร ในเส้นทางหัวลำโพง-ยมราช-รังสิต, ยมราช-มักกะสัน-หัวหมาก, มักกะสัน-แม่น้ำ-ยาราช-ธนบุรี-คลังขน, หัวลำโพง-วงเวียนใหญ่-โพธิ์สามต้น และทางรถไฟฟ้าชุมชนยกระดับเป็นทางคู่ตลอดในเส้นทางเดียวกันกับทางรถไฟฟ้ายกระดับ 60.1 กิโลเมตร และให้บริเวณเอกชนเป็นผู้รับสัมปทานประกอบการเดินรถไฟฟ้าชุมชน โดยเป็นระบบรถไฟฟ้าควบคุมด้วยระบบคอมพิวเตอร์

ข. ระบบรองรับยานพาหนะ

1. ระบบทางด่วนขั้นที่ 2 โดยการทางพิเศษแห่งประเทศไทย มีบริษัททางด่วนกรุงเทพ จำกัด เป็นผู้รับสัมปทาน ระยะเวลา 30 ปี (สัญญาบังคับใช้ 22 ธันวาคม 2531) ลักษณะโครงการเป็นทางด่วนยกระดับจากพื้นดินขนาด 6 ช่องทางจราจร ระยะทางรวม 40.5 กิโลเมตร แบ่งออกเป็น 2 สายหลักคือ (1) สายบางโคล่-แจ้งวัฒนะ ระยะทาง 25 กิโลเมตร (2) สายพญาไท-ศรีนครินทร์ ระยะทาง 13.5 กิโลเมตร และจากอรุณฯ-ราชดำริ ระยะทาง 2.0 กิโลเมตร ปัจจุบัน 2 เส้นทางแรกได้ให้บริการแล้ว

2. ระบบทางด่วนขั้นที่ 3 โดยการทางพิเศษแห่งประเทศไทย มีกลุ่มบริษัทโอบิฮาชิ-อิตาเลียน-ไทย จอยท์เวนเจอร์ เป็นผู้รับสัมปทาน ลักษณะโครงการเป็นทางด่วนยกระดับจากพื้นดินขนาด 6 ช่องทางจราจร ให้บริการครอบคลุมพื้นที่ในกรุงเทพมหานครและจังหวัดใกล้เคียง ประกอบด้วย สายเอกมัย-รามอินทรา, สายนนทบุรี-บางกะปิ, สายบางนา-สมุทรปราการ, สายเพชรเกษม-สีลม, และสายดาวคะนอง-ยางกอนน้อย-นครชัยศรี ปัจจุบันมีเพียงสายเอกมัย-รามอินทรา เพียงสายเดียวที่กำลังดำเนินการสำรวจ ออกแบบทางวิศวกรรม จัดกรรมสิทธิ์และเตรียมออกพระราชกฤษฎีกากำหนดท้องที่ที่จะเวนคืน ระยะทางประมาณ 18.2 กิโลเมตร

3. ระบบทางด่วนขั้นที่ 4 เป็นการวางแผนในระยะยาว นอกเหนือจากทางด่วนทั้ง 3 ระบบ โดยครอบคลุมพื้นที่ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลกับจังหวัดข้างเคียง ได้แก่ นนทบุรี ปทุมธานี สมุทรปราการ สมุทรสาคร นครปฐม สมุทรสงคราม ราชบุรี เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สุพรรณบุรี พระนครศรีอยุธยา อ่างทอง สระบุรี นครราชสีมา นครนายก ปราจีนบุรี ฉะเชิงเทรา ชลบุรี และระยอง

4. ถนนเลียบริมแม่น้ำเจ้าพระยา โดยกระทรวงคมนาคม เป็นระบบถนนยกระดับเลียบริมแม่น้ำเจ้าพระยาทั้ง 2 ด้าน โดยจะยกยกระดับถนนเหนือผิวน้ำขึ้นมาประมาณ 1-2 เมตร มีผิวการจราจรด้านละ 6 ช่องจราจร ระยะทางรวมสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา 35 กิโลเมตร โดยมีจุดเริ่มต้นจากสะพานสมเด็จพระปิ่นเกล้าไปสู่ปลายทางที่อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี พร้อมทั้งทางเท้า ทางจักรยาน ไฟฟ้าแสงสว่าง มีท่าเทียบเรืออื่นนอกจากฝั่งเป็นจุดตลอดสายเพื่อบริการประชาชนที่จะใช้บริการการเดินทางและขนส่งทางน้ำ พร้อมทั้งการตกแต่งภูมิสถาปัตยกรรมให้เหมาะสมและงดงาม

โครงการนี้อยู่ในขั้นดำเนินการสำรวจความคิดเห็นประชาชน และเตรียมดำเนินการวางจ้างบริเวที่ปรึกษาสำรวจออกแบบ พร้อมทั้งเสนองบประมาณจากรัฐบาลต่อไป (ตุลาคม 2536)

5. โครงการต่อเชื่อมถนน ตรอก ซอย ในพื้นที่ฝั่งธนบุรี โดยกรุงเทพมหานคร มีดังนี้

5.1 โครงการก่อสร้างสะพานข้ามคลองบางกอกใหญ่-ถนนอิสรภาพ เป็นโครงการก่อสร้างสะพานขนาด 4 ช่องจราจร ทางเท้ากว้างข้างละ 2 เมตร เริ่มโครงการมกราคม 2537 แล้วเสร็จธันวาคม 2537

5.2 โครงการก่อสร้างสะพานแนวจำเนียร ข้ามคลองบางกอกใหญ่ ขนาด 6 ช่องจราจรยาว 125 เมตร พร้อมปรับปรุงถนน เริ่มโครงการธันวาคม 2536 แล้วเสร็จ กุมภาพันธ์ 2538

5.3 โครงการเชื่อมซอยแสงศึกษากับถนนอรุณอมรินทร์ ระยะทางประมาณ 104.00 เมตร ผิวการจราจรกว้าง 12.00 เมตร (รวมสะพานข้ามคลองบ้านขมิ้น) เพื่อเป็นการขยายการจราจรจากถนนอิสรภาพสู่ถนนอรุณอมรินทร์ได้สะดวกขึ้น และเป็นการลดปัญหาการจราจรแยกพารานก

5.4 โครงการเชื่อมซอยอนุอานวย (เพชรเกษม 16) กับซอยศักดิ์เจริญ (เจริญสนิทวงศ์ 3) ระยะทาง 24.00 เมตร ผิวการจราจรกว้าง

6.00 เมตร เพื่อเป็นการลดปัญหาการจราจรบริเวณแยกท่าพระและทำให้การคมนาคมบริเวณชุมชนริมคลองบางกอกใหญ่ออกสู่ถนนเพชรเกษมได้สะดวกขึ้น

4. ระบบสาธารณูปโภค

พื้นที่กรุงเทพมหานครอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของกรุงเทพมหานคร การจัดการระบบการบริการสาธารณะให้แก่ชาวเมืองโดยทั่วไปจะมีโครงข่ายการบริการอย่างทั่วถึง เช่น ระบบประปา ไฟฟ้า โทรศัพท์ ระบายน้ำ ฯลฯ สำหรับพื้นที่กรุงเทพมหานครจากลักษณะทางกายภาพแล้ว เห็นได้ว่ายังคงมีพื้นที่บางส่วนยังคงสภาพเป็นที่ลุ่มโดยเฉพาะพื้นที่ในท้องที่บางขุนศรีและบางขุนนนท์ ซึ่งยังคงมีปัญหาในการบริการสาธารณะอยู่บ้าง เช่น ระบบถนนประปา ฯลฯ ส่วนปัญหาที่เกิดขึ้นโดยรวมที่กำลังส่งความรุนแรงอยู่ในขณะนี้ คือ ถึงแม้ว่ามีโครงข่ายการบริการอย่างทั่วถึง แต่ขาดแคลนแหล่งทรัพยากรที่จะนำมาเป็นต้นทุนในการผลิต เช่น ปัญหาการขาดแคลนน้ำ ที่กำลังเป็นปัญหาต่อประเทศชาติในขณะนี้ และปัญหาการใช้สอยอย่างฟุ่มเฟือย ไม่ว่าจะเป็นไฟฟ้า หรือประปา ที่ทางรัฐบาลและเอกชนกำลังรณรงค์ให้มีการประหยัด

4.1 การประปา

การจัดการ และการให้บริการน้ำประปา ให้แก่ประชาชนในท้องที่กรุงเทพมหานครฝั่งตะวันตก แบ่งเขตความรับผิดชอบออกเป็น 3 เขต คือ

ก. สำนักงานประปาสาขาบางกอกน้อย ครอบคลุมพื้นที่ให้บริการ 40 ตารางกิโลเมตร ทิศเหนือจรดสะพานพระราม 7 บางกรวย นนทบุรี ทิศใต้จรดคลองบางกอกใหญ่ คลองบางเขื่อนหนึ่ง ทิศตะวันตกจรดเขตตลิ่งชัน และทิศตะวันออกจรดแม่น้ำเจ้าพระยา

ข. สำนักงานประปาสาขาภาษีเจริญ ครอบคลุมพื้นที่การให้บริการ 66.0 ตารางกิโลเมตร ทิศเหนือจรดคลองบางเขื่อนหนึ่ง ทิศใต้จรดคลองสนามชัย คลองวัดสิงห์ และเส้นทางรถไฟมหาชัย ทิศตะวันตกจรดเขตหนองแขม และทิศตะวันออกจรดคลองบางกอกใหญ่

ค. สำนักงานประปาสาขาตากสิน ครอบคลุมพื้นที่การให้บริการ 73.0 ตารางกิโลเมตร โดยแบ่งออกเป็น 2 สาขาย่อย คือ ตากสิน 1 ให้บริการในเขตทิศเหนือ ตั้งแต่คลองบางกอกใหญ่ ทิศใต้จรดคลองดาวคะนอง คลองบางขุนเทียน อ่าวไทย ทิศตะวันออกจรดแม่น้ำเจ้าพระยา และทิศตะวันตกจรดคลองสนามชัย ทางรถไฟ

สายแม่กลอง-มหาชัย และเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร ตากสิน 2 ให้บริการในเขต
ทิศเหนือจรดคลองดาวคะนอง คลองบางขุนเทียน ทิศใต้จรดอ่าวไทย ทิศตะวันออกจรด
แม่น้ำเจ้าพระยา และทิศตะวันตกจรดคลองบางมด

การประปาในพื้นที่กรุงเทพมหานครอยู่ในความรับผิดชอบของ
สำนักงานประปาสาขาบางกอกน้อย สำหรับการให้บริการยังไม่สามารถบริการได้อย่างทั่วถึง
ในท้องที่แขวงบำรุ บางขุนนนท์ และคลังชั้น โดยประชาชนที่ยังไม่ได้รับบริการประปา
แก้ปัญหาโดยอาศัยน้ำฝนและน้ำในคลองเป็นน้ำใช้

4.2 การไฟฟ้า

การบริการไฟฟ้าในพื้นที่กรุงเทพมหานครเป็นบริการสาธารณูปโภค
ประเภทเดียวที่สามารถบริการได้อย่างทั่วถึง โดยการไฟฟ้านครหลวง ซึ่งรับกำลังไฟฟ้ามา
จากการไฟฟ้าฝ่ายผลิต นำเข้าสู่สถานีต้นทางเขตธนบุรี ที่ครอบคลุมพื้นที่เขตบางกอกน้อย
บางกอกใหญ่ คลังชั้น หนองแขม ภาษีเจริญ และจ่ายต่อไปยังสถานีไฟฟ้าย่อยบางอีสิน
และสถานีไฟฟ้าย่อยพรานนก และมีที่ทำการสำนักงานไฟฟ้านครหลวงสาขาลองมอดู

4.3 โทรศัณท์

การบริการโทรศัณท์ในเขตกรุงเทพมหานครอยู่ในพื้นที่การให้บริการ
ของสำนักงานบริการโทรศัณท์สาขาบางกอกน้อย และสำนักงานบริการโทรศัณท์สาขาบางแค
ในบางส่วนของพื้นที่เขตบางกอกใหญ่

ในปัจจุบันการให้บริการยังไม่สามารถจัดให้ได้เพียงพอกับ
ความต้องการของการขอใช้โทรศัณท์ของประชาชนที่มีเพิ่มขึ้นทุกวัน แต่จำนวนคู่สาย และ
หมายเลขที่สามารถจัดบริการได้มีอยู่จำนวนจำกัด ส่วนการบริการโทรศัณท์สาธารณะยัง
บริการได้ไม่ทั่วถึงในพื้นที่ชุมชนส่วนลึก คงมีแต่เพียงบริเวณถนน ตรอก ซอยเท่านั้น

4.4 การระบายน้ำ

ระบบระบายน้ำ โดยทั่วไปของกรุงเทพมหานครมีหน้าที่หลัก
คือ การนำน้ำเสียและน้ำฝนออกจากอาคารและชุมชนไปทิ้งโดยไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อน
รำคาญต่อชุมชน หรือเป็นผลเสียต่อสภาวะแวดล้อม

ปัจจุบันการระบายน้ำของกรุงเทพมหานคร อาศัยระบบ
โครงข่ายการระบายน้ำหลักใน 2 ลักษณะ คือ

ก. โครงข่ายแม่น้ำ คู คลองตามธรรมชาติ ในพื้นที่
กรุงเทพมหานครมีคูคลองอยู่เป็นจำนวนมาก แต่ปัจจุบันคลองส่วนใหญ่มีสภาพตื้นเขิน มีวัชพืชสิ่งปฏิกูล
และสิ่งปลูกสร้างขวางทางไหลของน้ำ สภาพน้ำในคลองไม่สามารถใช้ประโยชน์อย่างอื่นได้
นอกจากเป็นการระบายน้ำของเมือง

ข. โครงข่ายระบบท่อระบายน้ำสาธารณะ การวางท่อมักจะ
จะประกอบด้วยอุโมงค์ ท่อระบายน้ำขนาดต่าง ๆ (0.30-1.60 เมตร) ฝังอยู่ที่ดิน สอง
ข้างทางตามแนวถนนสายหลัก เช่น ถนนเจริญสุขุมวิท ถนนอิสรภาพ ถนนบรมราชชนนี ถนน
พระปิ่นเกล้า ถนนพรานนก ส่วนถนนซอยต่าง ๆ จะเป็นท่อขนาด 0.3 ถึง 1 เมตร ระบาย
น้ำจากชุมชนสู่ท่อริมถนนใหญ่หรือลงสู่คูคลอง ซึ่งน้ำเสียทั้งหมดจะไหลลงสู่แม่น้ำเจ้าพระยาใน
ที่สุด โดยไม่ผ่านระบบบำบัดน้ำเสีย ซึ่งในปัจจุบันสภาพความหนาแน่นของประชากรและชุมชน
ในกรุงเทพมหานครและบริเวณใกล้เคียงมีสูง จึงทำให้ปริมาณน้ำเสียจากอาคารบ้านเรือนมีสูงตาม
ไปด้วย จึงทำให้สภาพน้ำในคลองที่มีอยู่ทางฝั่งกรุงเทพมหานครจำนวนมาก และคลองสายหลัก เช่น
คลองบางกอกน้อย คลองบางกอกใหญ่ คลองมอญ รวมทั้งคุณภาพน้ำในแม่น้ำเจ้าพระยามี
คุณภาพเลวร้ายลง จนเป็นปัญหาค่าสิ่งแวดล้อมที่จำเป็นต้องรีบดำเนินการแก้ไขโดยด่วน

ระบบการระบายน้ำในพื้นที่ฝั่งธนบุรีมักจะประสบปัญหาในช่วง
เดือนตุลาคม ที่เป็นช่วงฤดูมรสุม ประกอบกับเป็นช่วงที่เกิดน้ำทะเลหนุน จึงทำให้ระดับน้ำใน
แม่น้ำเจ้าพระยาและคู คลองต่าง ๆ มีระดับน้ำสูงขึ้น และไหลเข้าท่วมบ้านเรือนราษฎร ถนน
ตรอก ซอย และพื้นที่เกษตรที่อยู่ริมน้ำ ก่อความเสียหายแก่ประชาชนชาวฝั่งธนบุรีอยู่เป็นประจำ

4.5 การบริการจัดเก็บขยะมูลฝอย

การบริการจัดเก็บขยะในเขตกรุงเทพมหานครยังไม่สามารถดำเนินการ
ได้อย่างทั่วถึงโดยเฉพาะพื้นที่ตอนในของเขตทางด้านตะวันตก ในแขวงบางบำหรุ ตลิ่งชัน
บางขุนนนท์ ในบริเวณพื้นที่สวนและบริเวณที่เป็นตรอกซอยทางเดินเท้า และลำคลองที่รถบริการ
ไม่สามารถดำเนินการจัดเก็บได้ ถึงแม้จะมีเรือบริการจัดเก็บขยะมูลฝอยในคลอง แต่ก็ยังไม่
สามารถดำเนินการได้อย่างทั่วถึงและเพียงพอ

จากตารางแสดงการจัดเก็บขยะมูลฝอยของกรุงเทพมหานคร
ในเขตฝั่งธนบุรี (ตารางที่ 4.6) เขตที่มีจำนวนรถบริการมากที่สุดคือเขตธนบุรี เขตภาษีเจริญ
และเขตบางกอกน้อย ตามลำดับ (63, 48, 44 คัน) ส่วนเขตที่มีรถบริการน้อยที่สุด ได้แก่

ตารางที่ 4.6 แสดงการเก็บขยะมูลฝอยในเขตฝั่งธนบุรี ปีงบประมาณ 2535

เขต	ปริมาณมูลฝอย ที่เก็บขนได้ (ตัน)	เฉลี่ย (ตัน/วัน)	จำนวนรถ (คัน)	รวมค่า	อัตร	บ.คอณฯ	ขนาด 1 ตัน
ภาษีเจริญ	65,088.92	178.33	48	11	25	3	9
ธนบุรี	60,952.14	166.99	63	21	20	2	20
บางกอกน้อย*	56,604.56	155.08	44	19	17	1	7
จอมทอง	49,808.12	136.46	36	13	17	1	5
ราชบุรีบูรณะ	49,223.86	134.86	36	13	13	3	7
คลองสาน	45,776.61	125.42	33	9	17	3	4
บางพลัด	44,079.58	120.77	41	8	24	2	7
บางขุนเทียน	35,908.12	98.38	21	7	11	1	2
บางกอกใหญ่*	24,956.60	68.37	24	7	11	2	4
หนองแขม	23,735.31	65.03	22	2	11	2	7
ตลิ่งชัน	21,193.68	58.06	35	6	11	1	17

หมายเหตุ : * พื้นที่ศึกษา (กรุงเทพมหานคร)

ที่มา : กองวิชาการ สำนักรักษาความสะอาด

เขตบางขุนเทียน เขตหนองแขม และเขตบางกอกใหญ่ ตามลำดับ (21, 24, 22 คัน) โดยเขตที่มีปริมาณขยะมูลฝอยที่เก็บขนได้โดยเฉลี่ยต่อตันต่อวันมากที่สุด ได้แก่ เขตภาษีเจริญ เขตธนบุรี และเขตบางกอกน้อย ตามลำดับ (178.33, 166.99, 155.08 ตัน/วัน) ส่วนเขตที่เก็บได้น้อยที่สุดได้แก่ เขตคลองสาน เขตหนองแขม และเขตบางกอกใหญ่ ตามลำดับ (58.06, 65.03, 68.37 ตัน/วัน)

5. ระบบสาธารณสุข

5.1 สถาบันการศึกษา

ในเขตกรุงเทพมหานครมีสถาบันการศึกษาในทุกระดับชั้น ทั้งในภาครัฐบาล และภาคเอกชน กระจายตัวอยู่ทั่วไป ดังนี้คือ

ระดับอุดมศึกษา มีมหาวิทยาลัยของรัฐบาลตั้งอยู่ 1 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยมหิดล ศิริราชพยาบาล โรงเรียนนายทหารเรือ และโรงเรียนในวิชาเฉพาะสาขาต่าง ๆ ของกองทัพเรือ

ระดับสายอาชีพ มีสถาบันการศึกษาในระดับวิทยาลัย 3 แห่ง คือ วิทยาลัยเทคนิควัชรพลวิทยาลัยราชมงคล วิทยาลัยเทคโนโลยีสยาม และวิทยาลัยอาชีวศึกษาธนบุรี และโรงเรียนในสายอาชีพอีก 3 แห่ง คือ โรงเรียนพาณิชย์การราชดำเนิน โรงเรียนพาณิชย์การธนบุรี โรงเรียนวิบูลย์เสรีวิทยา

ระดับสายสามัญ มีสถาบันการศึกษาทั้งในระดับอนุบาล ประถม มัธยม จนถึงระดับมัธยมปลาย อยู่เป็นจำนวนมากทั้งในของภาครัฐบาลและเอกชน โรงเรียนส่วนใหญ่ในกรุงเทพมหานครเป็นโรงเรียนในสังกัด กรมสามัญศึกษา สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ และกรุงเทพมหานครที่ตั้งขึ้นอยู่กับวัดที่มีเป็นจำนวนมาก

5.2 การบริการสาธารณสุข

มีสถานพยาบาลทั้งของรัฐบาลและเอกชนบริการอย่างทั่วถึง โดยมีสถานพยาบาลของรัฐที่สำคัญ ได้แก่ โรงพยาบาลศิริราช เป็นโรงพยาบาลแห่งแรกของประเทศไทย มีขอบข่ายการบริการอย่างทั่วถึงในระดับประเทศ มีบุคลากร เครื่องมือแพทย์ และเทคนิควิทยาการทางการแพทย์ที่ทันสมัย สามารถรับคนไข้ได้มากที่สุดในประเทศไทยแห่งหนึ่ง แต่ก็ยังไม่เพียงพอต่อจำนวนคนไข้ที่เข้ามารอรับบริการจากทั่วทุกสารทิศในแต่ละวัน นอกจากนี้ยังมีโรงพยาบาลทหารเรือกรุงเทพ ซึ่งตั้งอยู่ในเขตกองทัพเรือ และสถานบริการ

สาธารณสุขในระดับชุมชนที่ ศูนย์บริการสาธารณสุขที่ 30 แขวงบางขุนนนท์ เขตบางกอกน้อย
 สถานพยาบาลในภาคเอกชน ที่มีความสามารถในการให้
 บริการคนไข้ตั้งแต่ 100 เตียงขึ้นไป คือ โรงพยาบาลธนบุรี แขวงอรุณอมรินทร์
 เขตบางกอกน้อย และโรงพยาบาลขนาดเล็กอีก 2 แห่ง คือ โรงพยาบาลศิริวิชัย และ
 โรงพยาบาล ตา หู คอ จมูก ในแขวงบ้านช่างหล่อ เขตบางกอกน้อย นอกจากนี้ยังมีโสตคลินิก
 และคลินิกที่เปิดบริการประชาชนตามย่านชุมชนต่าง ๆ อีกเป็นจำนวนมาก

5.3 ตลาดสดและศูนย์การค้า

ที่อยู่ในเขตกรุงเทพมหานครมีทั้งตลาดสดที่ให้บริการในระดับเมือง
 ได้แก่ ตลาดศาลาน้ำร้อน หรือตลาดหัวรถไฟ บริเวณสถานีรถไฟธนบุรีเป็นตลาดค้าส่ง และ
 ปลีก ผลผลิตทางการเกษตร และอาหารทะเล ที่สำคัญจากเกษตรกรในพื้นที่ใกล้เคียง เช่น
 คลิ่งชัน นครปฐม สมุทรสาคร ที่เดินทางนำผลผลิตมาค้าขาย โดยทางรถไฟในเวลาเช้า
 นอกจากนี้ยังมีตลาดสดที่สำคัญอีกหลายแห่ง ได้แก่ ตลาดพรานนก ตลาดบางกอกน้อย ตลาด
 นครหลวง ตลาดบางขุนศรี ฯลฯ

ศูนย์การค้าที่มีบริการในพื้นที่กรุงเทพมหานคร เป็นศูนย์การค้าขนาด
 เล็กเพียงแห่งเดียวคือ ห้างโตฟ้า ในบริเวณศูนย์การค้านครหลวง นอกจากนี้ยังมีศูนย์การค้า
 ในบริเวณใกล้เคียง ได้แก่ ห้างสรรพสินค้าบริเวณถนนพระปิ่นเกล้า เช่น พาต้า เมอร์รี่คิงส์
 เวลโก้ และเซ็นทรัล ที่กำลังดำเนินการก่อสร้าง และห้างสรรพสินค้าในบริเวณวงเวียนใหญ่
 ได้แก่ ห้างเมอร์รี่คิงส์ และห้างคาเฮย์

นอกจากตลาดสด และห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ที่มีบริการแล้ว
 ในปัจจุบัน ยังมีรูปแบบของร้านซูเปอร์มาร์เก็ตที่ขายสินค้าอุปโภคบริโภคที่จำเป็นแก่ประชาชน
 อย่างทั่วถึงในย่านชุมชนสำคัญต่าง ๆ ตลอด 24 ชั่วโมง เช่น CENTRAL SUPERMARKET
 7-ELEVEN ฯลฯ ที่เข้ามามีบทบาทและเป็นคู่แข่งที่สำคัญของร้านค้าขายขนาดเล็กตามชุมชนทั่วไป

5.4 พื้นที่เปิดโล่ง หรือพื้นที่เพื่อกิจกรรมนันทนาการสำหรับประชาชน

(Open Space)

ในเขตกรุงเทพมหานครสามารถแยกออกได้เป็น 2 ประเภท คือ พื้นที่
 เพื่อกิจกรรมนันทนาการของสำนักงานสวัสดิการสังคม กรุงเทพมหานคร และพื้นที่ในละแวก
 บ้านหรือชุมชน เช่น ลานวัด สนามกีฬาภายในโรงเรียน ฯลฯ

จากข้อมูลแสดงศูนย์นันทนาการของสำนักงานสวัสดิการสังคม
 กรุงเทพมหานคร ปี พ.ศ.2535 (ตารางที่ 4.7) ได้แยกศูนย์นันทนาการออกเป็น 5 ชนิด

ตารางที่ 4.7 แสดงศูนย์นั้นหนทางการของสำนักสวัสดิการสังคม กรุงเทพมหานคร โดยเฉพาะในเขตฝั่งธนบุรี ปี 2535

พื้นที่ : ตารางเมตร

เขต	ห้องสมุด		สวนสาธารณะ		สวนหย่อม		สนามเด็กเล่น		ศูนย์เยาวชน	
	จำนวน	พื้นที่	จำนวน	พื้นที่	จำนวน	พื้นที่	จำนวน	พื้นที่	จำนวน	พื้นที่
เขตธนบุรี	0	0.00	0	0.00	5	77,720.00	2	400.00	1	546.00
เขตคลองสาน	0	486.00	0	0.00	3	892.00	0	0.00	0	0.00
เขตบางกอกน้อย	0	0.00	0	0.00	1	51,300.00	2	240.00	2	657.38
เขตบางพลัด	0	0.00	0	0.00	0	0.00	0	0.00	0	0.00
เขตบางกอกใหญ่	1	59.00	0	0.00	1	100.00	1	100.00	1	600.00
เขตภาษีเจริญ	1	654.00	0	0.00	0	0.00	0	0.00	0	0.00
เขตบางขุนเทียน	0	0.00	0	0.00	0	0.00	0	0.00	1	48,000.00
เขตจอมทอง	1	580.49	0	0.00	0	0.00	0	0.00	0	0.00
เขตตลิ่งชัน	1	360.00	0	0.00	0	0.00	0	0.00	1	2,400.00
เขตราชบุรีบูรณะ	0	0.00	1	101,280.00	0	0.00	0	0.00	1	81,600.00
เขตหนองแขม	0	0.00	0	0.00	0	0.00	0	0.00	1	300.00
ฝั่งธนบุรี	4	2,139.49	1	101,280.00	10	130,012.00	5	740.00	8	134,103.38
กรุงเทพมหานคร	12	4,916.96	8	2,514,880.00	85	510,334.70	23	10,560.00	26	318,119.72

แหล่งข้อมูล : กองนั้นหนทางการ สำนักสวัสดิการ กรุงเทพมหานคร

คือ ห้องสมุด สวนสาธารณะ สวนหย่อม สนามเด็กเล่น และศูนย์เยาวชน ซึ่งศูนย์นันทนาการ ทั้ง 5 ชนิดดังกล่าว ในเขตกรุงเทพมหานคร มีจำนวนเพียง 7 แห่ง และมีพื้นที่ใช้สอยรวม 52,549.08 ตรม. โดยอยู่ในเขตบางกอกน้อย 3 แห่ง พื้นที่ใช้สอยรวม 51,690.08 ตรม. เขตบางกอกใหญ่ 4 แห่ง พื้นที่ใช้สอยรวม 859 ตรม. ซึ่งจัดว่าไม่เพียงพอกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่ที่จะใช้ทำกิจกรรมต่าง ๆ และจำนวนศูนย์นันทนาการที่มีอยู่ ที่อยู่ในสภาพที่ไม่สมบูรณ์ ขาดการเอาใจใส่ดูแลและไม่มีความสะดวกที่ประชาชนจะเข้าไปใช้สอย พื้นที่เปิดโล่งหรือพื้นที่เพื่อกิจกรรมนันทนาการของประชาชน ในเขตกรุงเทพมหานคร จึงอาศัยประโยชน์จากพื้นที่เปิดโล่งในวัดที่มีอยู่เป็นจำนวนมาก และกระจายตัวอย่างทั่วถึงทุกชุมชนเป็นพื้นที่ในการนบปะสังสรรค์ประกอบกิจกรรมทั้งเพื่อศาสนา งานรื่นเริง ตามประเพณี และการออกกำลังกาย ซึ่งสามารถกล่าวได้ว่าพื้นที่เปิดโล่งในบริเวณวัดที่มีอยู่เป็นจำนวนมากในเขตกรุงเทพมหานคร เป็นพื้นที่ที่มีคุณค่าแก่คนในชุมชน และยังคงเป็นศูนย์รวมของผู้คน ในชุมชน เพราะฉะนั้นจึงควรพัฒนาบทบาทและปรับปรุงพื้นที่ดังกล่าวให้มีความสมบูรณ์เพื่อที่ประชาชนได้เข้ามาใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ต่อไป

6. ลักษณะจินตภาพเมือง

การศึกษาจินตภาพโดยรวมของเมืองกรุงเทพมหานคร เพื่อให้เกิดความชัดเจน ในการประกอบการวางแผนเพื่อการอนุรักษ์รักษาสภาพแวดล้อมเมืองนี้ อาศัยทฤษฎีการศึกษา ทางด้านจินตภาพเมือง (Image of City) ของ Kevin Lynch โดยศึกษาถึงองค์ประกอบ หลักทางจินตภาพ 5 ประเภท คือ เส้นทาง (Path) ขอบเขต (Edge) ย่าน (District) ศูนย์รวมกิจกรรม (Node) ที่หมายตา (Land Mark) (แผนที่ 4.8)

ก. เส้นทาง (Path) สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ เส้นทางน้ำที่มีความสำคัญมาตั้งแต่อดีต ซึ่งเป็นเส้นทางคมนาคม สายประวัติศาสตร์ที่สำคัญ ที่ใช้ในการเดินทางติดต่อทั้งในระดับชุมชนด้วยกัน ระดับเมือง และในระดับนานาชาติที่มีการติดต่อค้าขายทางทะเล มาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา โดยอาศัยเส้นทางที่สำคัญ คือ แม่น้ำเจ้าพระยาและคลองต่าง ๆ ที่มีบทบาทในระดับรองลงมา ในปัจจุบันแม่น้ำเจ้าพระยาและคลองสายสำคัญทางฝั่งธนบุรียังคงมีความสำคัญในการเดินทางติดต่อระหว่างพื้นที่ฝั่งธนบุรีและในเขตที่ต่อเนื่อง ซึ่งลักษณะทางภูมิทัศน์ของเส้นทางน้ำทางฝั่งธนบุรี มีความแจ่มชัด และมีลักษณะที่สามารถบ่งบอกถึงเอกลักษณ์ดั้งเดิมของเมืองและชุมชนที่มีความสัมพันธ์กับน้ำมาโดยตลอด

เส้นทางบก สามารถแยกได้เป็น 2 ระดับคือ เส้นทางที่ใช้ติดต่อภายในเขตกรุงเทพมหานคร ได้แก่ ถนนอรุณอมรินทร์ ถนนพราณก ถนนอิสรภาพ ถนนวังเดิม ซึ่งถนนส่วนใหญ่จะอยู่ภายในเขตคูเมืองธนบุรีเดิม และเป็นถนนที่มีมาตั้งแต่โบราณผ่านย่านราชการ โรงพยาบาล และสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งลักษณะภูมิทัศน์ตาม 2 ข้างถนนยังพอปรากฏหลักฐานของชุมชนดั้งเดิมโบราณสถานและศาสนสถานสำคัญอยู่บ้าง และในอีกระดับคือ เส้นทางที่เชื่อมต่อกับพื้นที่ใกล้เคียง ได้แก่ ถนนเจริญสีทวงศ์ ถนนเพชรเกษม ถนนคลังชั้น-บางขุนนนท์ ซึ่งเป็นถนนสายหลักที่มีความสำคัญในการคมนาคมในเขตกรุงเทพมหานครและพื้นที่ใกล้เคียง ลักษณะภูมิทัศน์เป็นลักษณะของตึกแถวเรียงรายไปตลอด 2 ข้างทาง

ข. ขอบเขต (Edge) เส้นขอบเขตที่สามารถแบ่งแยกกรุงเทพมหานครได้อย่างชัดเจน คือ แนวแม่น้ำเจ้าพระยาที่เป็นเขตแบ่งแยกพื้นที่กรุงเทพมหานครออกจากกรุงรัตนโกสินทร์ตั้งแต่สมัยที่เริ่มสร้างกรุง ส่วนขอบเขตในระดับรองลงไปคือแนวคลองบางกอกน้อยและคลองบางกอกใหญ่ที่ใช้เป็นเขตในการปกครองในระดับเขต (อำเภอ) ในปัจจุบัน ส่วนในระดับชุมชนแนวกำแพงกองทัพเรือ ถือได้ว่าเป็นขอบเขตที่แบ่งแยกเขตพระราชวังเดิมออกจากย่านชุมชน

ค. ย่าน (District) ย่านที่สำคัญในเขตกรุงเทพมหานครสามารถแยกออกได้เป็นย่านหลัก ดังนี้

- ย่านประวัติศาสตร์และเมืองเก่าธนบุรี บริเวณตั้งแต่แนวคูเมืองเดิมกรุงเทพมหานครไปจนจรดฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งเคยเป็นบริเวณศูนย์กลางของเมืองธนบุรีตั้งแต่สมัยอยุธยาและเป็นที่ตั้งของเมืองหลวงของประเทศไทยในสมัยกรุงธนบุรี ในปัจจุบันย่านประวัติศาสตร์นี้สามารถแยกแยะออกเป็นย่านย่อย ๆ ที่เด่นชัดตามสภาพการใช้ที่ดินและกิจกรรมคือ ย่านสถานที่ราชการในสังกัดกองทัพเรือ ซึ่งจะอยู่ในบริเวณพระราชวังเดิมและพระราชวังเดิม ย่านโรงพยาบาลศิริราช และย่านสถานีรถไฟบางกอกน้อย ซึ่งอยู่ในบริเวณวังหลัง

- ย่านที่อยู่อาศัย บริเวณที่ปรากฏเป็นชุมชน ในเขตกรุงเทพมหานครแยกได้ออกเป็น 2 ลักษณะคือ ย่านที่อยู่อาศัยดั้งเดิม ซึ่งจะอยู่ในเขตย่านประวัติศาสตร์และในเขตพื้นที่ใกล้เคียง รวมทั้งตามแนวคลองที่เป็นเส้นทางคมนาคมสำคัญในอดีต ลักษณะภูมิทัศน์ที่เด่นชัดจะปรากฏในรูปแบบของสถาปัตยกรรมโบราณ เช่น บ้านไม้ทรงไทย บ้านริมน้ำ บ้านทรงปั้นหยา เป็นต้น และย่านที่อยู่อาศัยใหม่เป็นบริเวณชุมชนที่เกิดขึ้นในยุคหลัง ตั้งแต่ พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา เป็นลักษณะของบ้านเรือนยุคใหม่ที่เข้ามาบุกรุกพื้นที่

ที่เกษตรกรรมดั้งเดิม โดยเรียงตัวไปตามแนวนอนที่ตัดใหม่ ลักษณะทางภูมิทัศน์จะปรากฏรูปแบบของห้องแถว บ้านจัดสรร บ้านเดี่ยวทรงยุโรป เป็นต้น

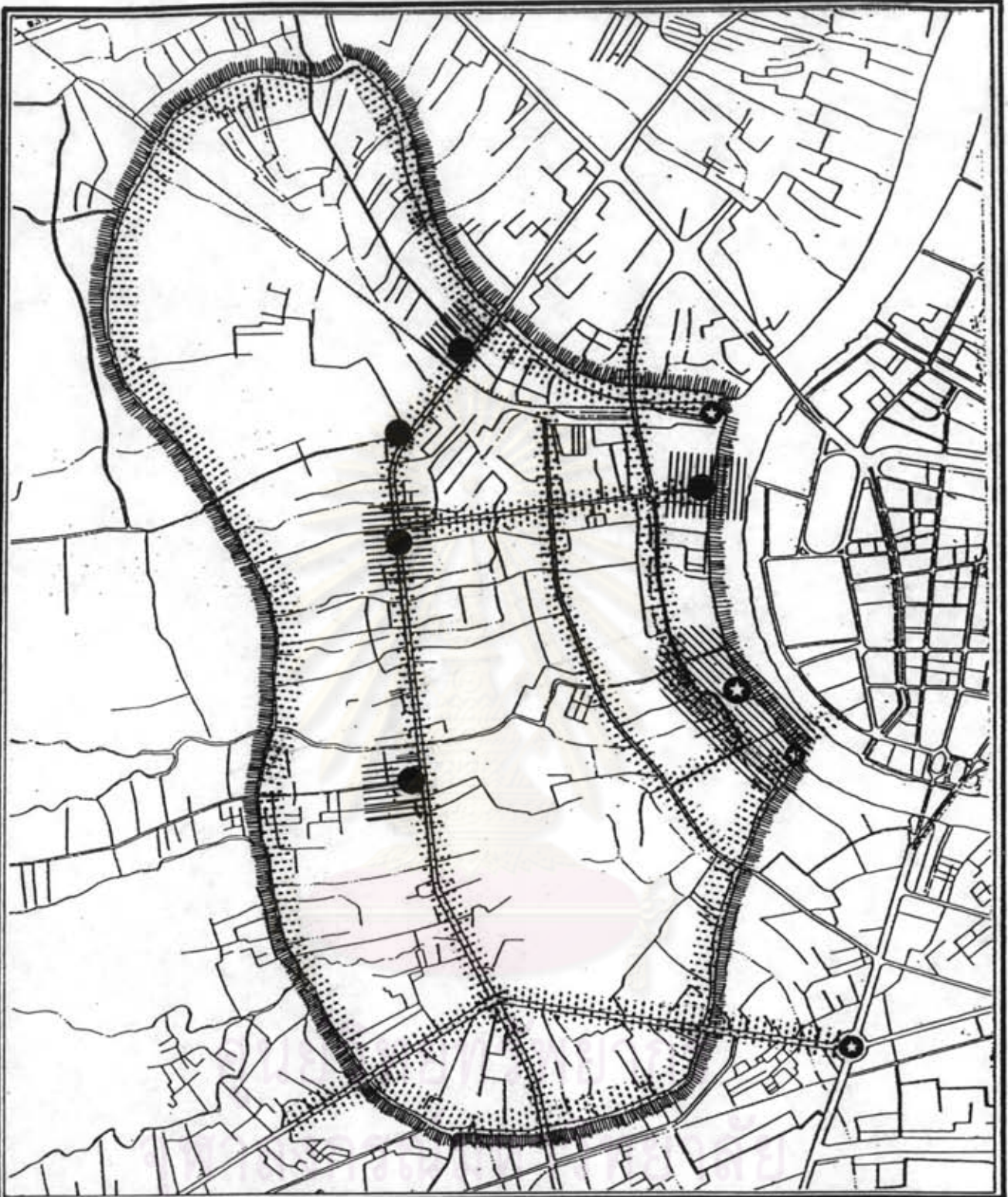
- ย่านพาณิชย์กรรม เป็นบริเวณที่อยู่ปะปนอยู่กับย่านชุมชนและย่านกิจกรรมสำคัญ เช่น ย่านตลาดนครหลวงเป็นย่านพาณิชย์กรรมการค้าขายสินค้าอุปโภค เนื่องจากบริเวณนี้เคยเป็นที่ตั้งของสถานีขนส่งสายใต้มาก่อน จึงเป็นย่านที่รวมผู้คนและกิจกรรมจำนวนมาก ย่านบางขุนนนท์ ย่านบางขุนศรี ย่านท่าน้ำพรานนก เป็นย่านที่จำหน่ายอาหารสำเร็จรูป เพื่อบริการให้กับประชาชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณใกล้เคียงประชาชนที่ทำงานและเป็นจุดผ่านการเดินทางกลับบ้าน

ง. ที่รวมกิจกรรม (Node) มักจะอยู่ปะปนกับย่านพาณิชย์กรรมเพราะเป็นบริเวณที่เป็นศูนย์รวมของผู้คนในหลากหลายอาชีพ เช่น บริเวณท่าน้ำพรานนก เป็นจุดเชื่อมต่อการเดินทางระหว่างฝั่งธนบุรีและฝั่งพระนคร ประกอบด้วยผู้คนในความหลากหลาย เช่น นักศึกษา แพทย์ พยาบาล ข้าราชการ และประชาชนทั่วไป บริเวณปากซอยพาณิชย์การธนบุรี เป็นบริเวณศูนย์รวมของโรงเรียน จุดต่อรถประจำทาง และที่รวมกิจกรรมที่สำคัญอีกแห่งหนึ่ง คือ วงเวียนใหญ่ เขตธนบุรี ซึ่งเป็นบริเวณที่มีกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น ย่านพาณิชย์กรรมที่มีตลาดและห้างสรรพสินค้าอยู่ จุดเปลี่ยนการเดินทางจุดต่อรถที่สำคัญไปยังพื้นที่ต่าง ๆ ของฝั่งธนบุรี รวมทั้งเป็นที่หมายตาที่มีคุณค่าอีกแห่งหนึ่ง

จ. ที่หมายตา (Landmark) สามารถแบ่งออกได้ทั้งในระดับเมืองระดับย่านหรือชุมชนโดยที่หมายตาที่เป็นจุดอ้างอิงและมีความสำคัญมาตั้งแต่สมัยโบราณ คือ พระปรางค์วัดอรุณฯ ที่สาธณะมองเห็นได้อย่างเด่นชัด จากแม่น้ำเจ้าพระยาที่ใช้เป็นจุดอ้างอิงทางสายตาของเรือที่เดินทางมาค้าขายตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 3 และด้วยคุณค่าความงดงาม พระปรางค์วัดอรุณฯ จึงเปรียบเสมือนสัญลักษณ์ที่ใช้แทนกรุงเทพมหานครและประเทศไทยจนเป็นที่รู้จักกันดีทั่วไป

ส่วนในระดับรองลงไป ได้แก่ ที่หมายตาริมแม่น้ำเจ้าพระยา เช่น หอนาฬิกา ปากคลองบางกอกน้อย พระปรางค์วัดระฆัง ปล่องไฟกรมอุทการเรือ เป็นต้น ส่วนในระดับชุมชน ได้แก่ วัดต่าง ๆ ที่อยู่ปะปนอยู่ทั่วไปกับชุมชน

สำหรับที่หมายตาที่มีคุณค่าและควรกล่าวถึงอีกแห่งหนึ่ง คือ อนุสาวรีย์เจ้าตามลิ้มหาราช วงเวียนใหญ่เป็นที่รู้จักกันดีของชาวกรุงเทพมหานคร และเป็นอนุสาวรีย์ที่มีคุณค่าที่สุดของฝั่งธนบุรี แต่ด้วยสภาพแวดล้อมโดยรอบที่ถูกโอบล้อมด้วยตึกแถว แผ่นป้ายโฆษณาขนาดใหญ่ จึงทำให้อนุสาวรีย์พระเจ้าตากสินลดคุณค่าลงอย่างน่าเสียดาย

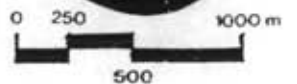

การศึกษาคุณค่าสภาพแวดล้อมเมืองและชุมชนกรุงธนบุรีเพื่อการอนุรักษ์

แสดง ลักษณะทางจินตภาพกรุงธนบุรี

- สัญลักษณ์ เส้นขอบ(Edges)
- เส้นทาง(Paths)
- จุดอ้างอิง(Land Marks)
- ศูนย์กิจกรรม(Nodes)
- ย่าน(Districts)

ที่มา จากการสำรวจ

แผนที่ 4.8

7. ย่านชุมชนที่สำคัญ

กรุงเทพมหานครมีย่านชุมชนที่สำคัญและมีเอกลักษณ์ที่ควรกล่าวถึง ซึ่งสามารถแยกออกได้ใน 2 ลักษณะ คือ (แผนที่ 4.9)

ก. ย่านชุมชนที่มีความสำคัญในอดีต

1. ย่านชุมชนในเขตกรุงธนบุรีเดิม เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของคนไทยดั้งเดิมตั้งแต่โบราณ ที่อยู่ในเขตนคร (สมัยกรุงธนบุรี) ตามแนวคูเมืองเดิมจนถึงริมแม่น้ำเจ้าพระยา ในปัจจุบันยังคงหลงเหลือ ย่านที่อยู่อาศัยดั้งเดิมให้เห็นอยู่ เช่น บริเวณชุมชนหน้าวัดเครือวัลย์ฯ ริมถนนอิสรภาพ แต่สภาพบ้านเรือนส่วนใหญ่ทรุดโทรม ขาดการบำรุงรักษา และกลายเป็นบ้านเช่า สำหรับผู้ที่เข้ามาอยู่ใหม่ โดยเฉพาะชุมชนวัดระฆังและศาลาต้นจันทร์ เพราะบริเวณนี้เป็นย่านที่ใกล้กับแหล่งงานและมีการคมนาคมที่สะดวก ทั้งทางบกและทางน้ำ พร้อมทั้งย่านพาณิชย์กรรมที่มีสินค้าอุปโภคจำหน่ายอย่างทั่วถึง

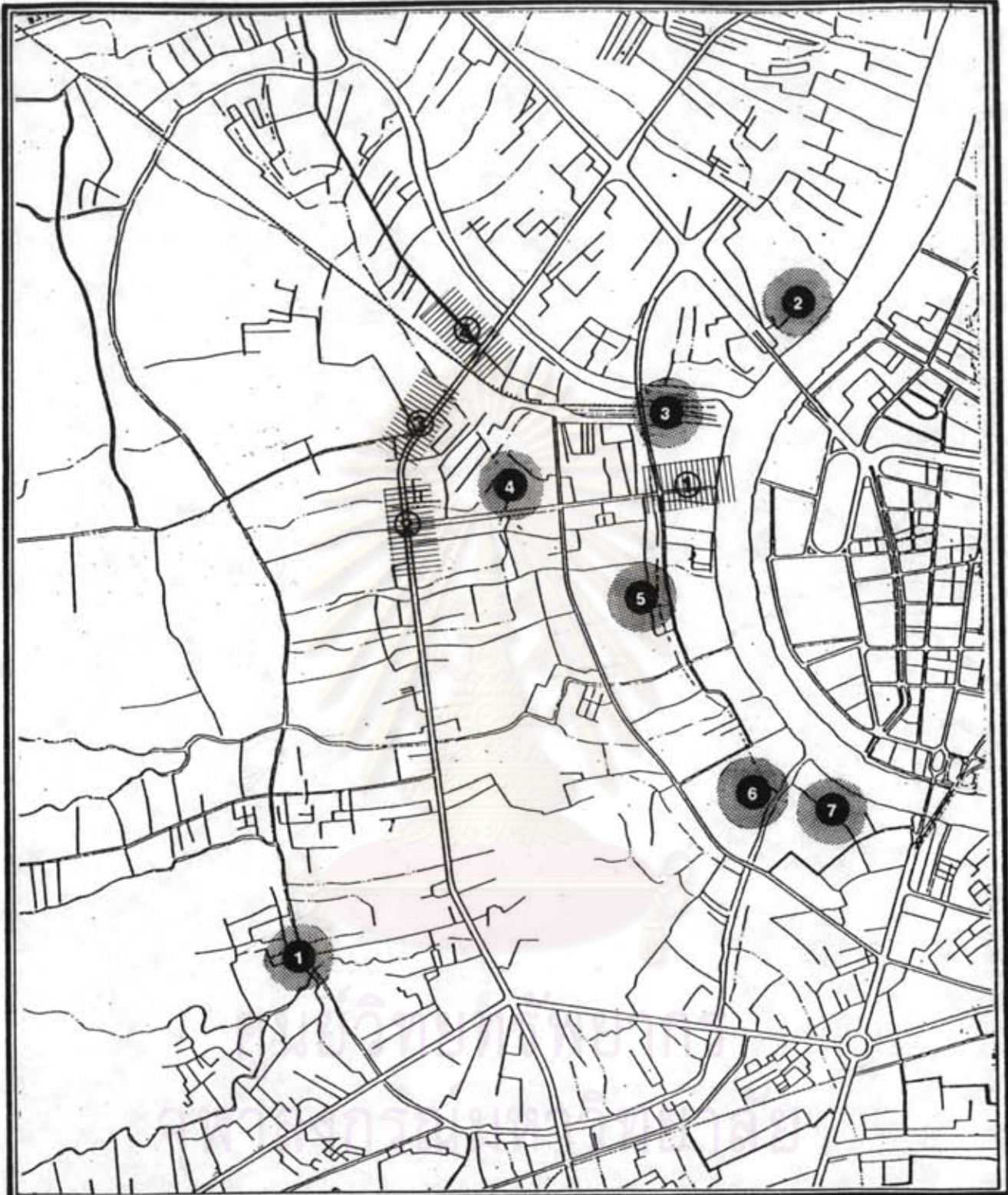
บริเวณดังกล่าวนี้เป็นย่านที่มีเอกลักษณ์และคุณค่าที่สำคัญต่อกรุงธนบุรี และกรุงรัตนโกสินทร์ มีโบราณสถานที่ทรงคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์ เช่น พระปรางค์วัดอรุณฯ วัดระฆังโฆสิตาราม วัดอมรินทราราม ฯลฯ และยังมีพระราชวังในสมัยกรุงธนบุรี และวัดเจ้านายในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ที่ปัจจุบันกลายเป็นสถานที่ราชการของกองทัพเรือ สถานีรถไฟบางกอกน้อย และโรงพยาบาลศิริราช

2. ชุมชนริมน้ำคลองบางกอกน้อย-คลองบางกอกใหญ่ (ตามแนวแม่น้ำเจ้าพระยาเดิม)

เป็นชุมชนที่เจริญเติบโตตามแนวลำน้ำ อันเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของการดำรงชีวิตตามแบบประเพณีไทยแต่โบราณที่ผูกพันอยู่กับน้ำ ลักษณะของชุมชนเป็นชุมชนพักอาศัยที่มีผู้คนค่อนข้างหนาแน่น และสืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน ลักษณะบ้านเรือนเป็นบ้านริมน้ำที่มีเอกลักษณ์ บางหลังยังคงเค้าของเรือนแพในอดีต และเป็นย่านที่มีบ้านโบราณที่ล้วยงามอยู่เป็นจำนวนมาก

ในปัจจุบันชุมชนริมน้ำแห่งนี้ยังคงมีชีวิตชีวา และประเพณีที่คงผูกพันอยู่กับน้ำ เช่น ประเพณีชักพระที่สืบทอดมาแต่โบราณ และจากการพัฒนาทางกายภาพจึงทำให้เริ่มมีบ้านจัดสรร อาคารขนาดใหญ่ เข้ามาทำลายทัศนียภาพของชุมชนดั้งเดิมลงไป

การศึกษาคุณค่าสภาพแวดล้อมเมืองและชุมชนกรุงธนบุรีเพื่อการอนุรักษ์

แสดง ชุมชนและย่านที่มีความสำคัญ

สัญลักษณ์

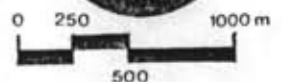
ย่าน

ชุมชน

1. ย่านท่าน้ำศิริราช-พรานนก	1. ชุมชนศูนย์กลางเมืองธนบุรีเดิม
2. ย่านนครหลวง(ตามแยกไฟฉาย)	2. บ้านปูน
3. ย่านบางขุนศรี	3. บ้านบุ บ้านเนิน
4. ย่านบางขุนนท์	4. บ้านช่างหล่อ
	5. บ้านขมิ้น
	6. ชุมชนอิสลาม
	7. คริตตั้งโปรดุเกศ
	8. ชาวไทยจีนน้ำ

ที่มา

แผนที่ 4.9

โบราณสถานและสถาปัตยกรรมที่ทรงคุณค่าของย่านนี้ที่ควรกล่าวถึง คือ วัดโบราณตามแนวคลองที่มีมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา เช่น วัดกุหาสวรรค์ วัดสุวรรณาราม วัดศรีสุทธาราม ฯลฯ ที่ยังคงหลงเหลือเอกลักษณ์ของวัดริมน้ำอยู่ก็คือ ศาลาริมน้ำ และการบิณฑบาตทางน้ำ

3. ชุมชนศูนย์กลางเดิมของเมืองธนบุรี (ชุมชนวัดกุหาสวรรค์)

ชุมชนดั้งเดิมที่สันนิษฐานว่าเป็นศูนย์กลางเดิมของเมืองธนบุรี ก่อนที่จะมีการขุดคลองลัดบางกอก มีการตั้งถิ่นฐานอยู่อย่างหนาแน่นในลักษณะของชุมชนริมน้ำ ลักษณะบ้านเรือนมีเค้าของเรือนแพในสมัยก่อน และเคยเป็น ตลาดน้ำสำคัญของบริเวณแถบนี้มีวัดโบราณสำคัญตั้งเรียงอยู่ 3 วัด คือ วัดกุหาสวรรค์ วัดกำแพง และวัดโบสถ์อินสารเพชร และจากคำบอกเล่าของชาวบ้านบริเวณชุมชนวัดกุหาสวรรค์ว่า บริเวณนี้เคยเป็นอู่จอดเรือของพระเจ้าตากสินมหาราช ครั้นมาบำเพ็ญวิปัสสนาที่วัดอินทารามในคลองบางกอกใหญ่

4. ชุมชนศิลปหัตถกรรมดั้งเดิมบ้านช่างหล่อ บ้านบุ บ้านขมิ้น

บ้านปูน

บ้านช่างหล่อ ชุมชนศิลปหัตถกรรมหล่อสำริด พระพุทธรูปและระฆังวัด สถานที่ตั้งของชุมชน อยู่ทางถนนพรานนก เป็นชุมชนที่หล่อพระพุทธรูปทั้งขนาดเล็กและขนาดใหญ่ได้อย่างงดงาม เช่น เศียรพระพุทธรูป พระแสนแก้วขนาดสูงเกือบ 2 เมตร ปัจจุบันประดิษฐานอยู่ที่ในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ทุกวันนี้ยังพอปรากฏงานการหล่อพระพุทธรูป และร้านขายพระพุทธรูปในบริเวณนั้นให้เห็นอยู่บ้าง

บ้านขมิ้น ชุมชนดั้งเดิมประกอบอาชีพทำมันผงสำหรับย้อมจีวรขาย แต่ปัจจุบันคงจะ เลิกราไปหมดเสียแล้ว โดยมีอาชีพใหม่ที่ขึ้นหน้าขึ้นตาของชาวบ้านขมิ้น คือ การทำเปลือกส้มโอแช่อิ่ม และมะขามเชื่อม สถานที่ตั้งของชุมชนนี้อยู่ที่ถนนอิสรภาพ ปัจจุบันรู้จักกันในชื่อของ ตรอกมะขามมากกว่าบ้านขมิ้น

บ้านปูน ผลิปูนแดง ใช้กินกับหมากอยู่เขตบางอิ้น และมีโรงกลั่นสุรายางอิ้นตั้งอยู่ ปัจจุบันชื่อเสียงที่รู้จักกันคงจะเป็นโรงกลั่นสุรายางอิ้น ส่วนบ้านปูนจะถูกลิ้มเลียนไปพร้อมกับวัฒนธรรมการกินหมากที่สาบสูญไป

บ้านบุ, บ้านเนิน ชุมชนหมู่บ้านศิลปหัตถกรรมประเภทช่างทำ
ภาชนะสำริด พวกชั้นน้ำพานรองถาด ตะบันหมาก ซึ่งเรียกกันว่า ชันบุ หรือชั้นลงหิน สถานที่
ตั้งของชุมชนอยู่ริมฝั่งคลองบางกอกน้อยด้านทิศใต้ ติดกับด้านหลังของสถานีรถไฟธนบุรี เป็น
ชุมชนที่เรียงรายไปตามแนวริมคลองบางกอกน้อยไปจนถึงวัดสุวรรณาราม ในสมัยโบราณก่อน
ที่จะมีการตัดถนนจรดวิถีถวงศ์ ชุมชนบ้านบุนี้มีแนวยาวไปจนถึงวัดศรีสุคาราม วัดใหม่ยายแป้น

ส่วนบ้านเนินเป็นชุมชนทำเครื่องดนตรีสำริดประเภท ข้อง ฉิ่ง
ฉาบ ซึ่งมีวิธีการทำด้วยการตีโลหะเช่นเดียวกับบ้านบุ

ในปัจจุบันบ้านบุ และบ้านเนิน เหลือบ้านที่ทำเครื่องชั้นลงหิน
อยู่เพียง 2-3 หลังคาเรือนเท่านั้น และชื่อของบ้านบุ บ้านเนินในฐานะของหมู่บ้านศิลปหัตถกรรม
กำลังจะถูกกลืนเลือนไป

5. ชุมชนศาสนาอิสลาม มัสยิดต้นสน

ชุมชนชาวอิสลามที่มีมาตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรีมีการตั้งถิ่นฐานอยู่
ทางใต้ของพระราชวังเดิม ลักษณะบ้านเรือนในปัจจุบันมีสภาพทรุดโทรมแต่ไม่ถึงกับเป็นชุมชน
แออัด มีมัสยิดต้นสนเป็นมัสยิดศูนย์กลางชุมชน และเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของประชาชนในชุมชนนี้
มาช้านาน

6. ชุมชนคริสต์ตั้งกุฎีจีน

เป็นชุมชนชาวคริสต์ เชื้อสายโปรตุเกสที่มีมาตั้งแต่สมัยกรุง
ธนบุรี และเคยเป็นที่ตั้งถิ่นฐานของบรรดา หมอสอนศาสนา และบรรดาพ่อค้าชาวตะวันตก
ที่เดินทางเข้ามาในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

ปัจจุบันเป็นชุมชนหนาแน่น มีบ้านโบราณให้เห็นอยู่เป็นจำนวน
มากแต่ส่วนใหญ่อยู่ในสภาพทรุดโทรม เนื่องจากเจ้าของเดิมย้ายออกจากชุมชนไป และมีผู้คน
เข้ามาอยู่ใหม่ในรูปแบบของบ้านเช่าจำนวนมาก โบสถ์ซางตาครู้สเป็นศูนย์กลางชุมชน และ
เป็นสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่า ควรแก่การอนุรักษ์

นอกเหนือจากย่านชุมชนและศิลปหัตถกรรมในอดีตยังมีย่านที่เป็นพื้นที่ที่เป็นแหล่งงานบริการและกิจกรรมในแต่ละย่านที่เด่นชัดที่ควรกล่าวถึงคือ

1. ย่านพรานนก-ท่าน้ำศิริราช เป็นย่านสินค้าอุปโภค-บริโภค จำหน่ายอาหารสำเร็จรูปที่สำคัญ ถึงแม้จะไม่มิตลาดสดตั้งอยู่ แต่เป็นจุดเปลี่ยนการเดินทางระหว่างกรุงธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์ มีท่าเรือข้ามฟากและเรือควน เป็นจุดต้นทางของสามล้อเครื่องถึง 4 สาย มอเตอร์ไซด์รับจ้าง และจุดต่อรถประจำทาง รวมทั้งเป็นที่ตั้งของโรงพยาบาลขนาดใหญ่ และสถานศึกษาสำคัญ กิจกรรมที่เด่นชัดจึงเป็นย่านที่มีร้าน หาบเร่ แผงลอย ขายอาหารสำเร็จรูป ที่คอยบริการให้กับผู้ที่เดินทางกลับบ้านในเวลาเย็นและบรรดาหมอ พยาบาล ญาติผู้ป่วยในโรงพยาบาลศิริราช

2. ย่านนครหลวง (สามแยกไฟฉาย) บริเวณนี้เคยเป็นที่ตั้งของสถานีขนส่งสายใต้ จึงทำให้เป็นย่านพาณิชย์กรรมที่สำคัญ จำหน่ายสินค้าประเภทเสื้อผ้าสำเร็จรูป สินค้าอุปโภค-บริโภค อาหาร และมีตลาดสด ศูนย์การค้า และโรงพยาบาลตั้งอยู่ ส่วนบริเวณที่เคยเป็นสถานีขนส่งสายใต้ปัจจุบัน ได้มีการก่อสร้างอาคารพาณิชย์ขึ้นแทน และดำเนินกิจกรรมประเภทย่านบันเทิง สถานเริงรมย์ แหล่งใหม่ของฝั่งธนบุรี

3. ย่านบางขุนศรี เป็นย่านพาณิชย์กรรมและตลาดสดที่สำคัญ คือตลาดบางขุนศรี จัดจำหน่ายอาหารสด อาหารแห้ง และอาหารสำเร็จรูป บริการแก่ประชาชนที่อาศัยอยู่ในซอยจรัลสนิทวงศ์ 35 (ซอยวัดมะลิ) ซึ่งเป็นซอยลึกและเชื่อมต่อนั้นที่ด้านในมากมาย มีผู้คนอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น

4. ย่านบางขุนนนท์ ย่านการค้าที่สำคัญเพราะเป็นปากซอยที่เป็นแหล่งจำหน่ายอาหารสำเร็จรูป บริการแก่ประชาชนที่อยู่ในซอยบางขุนนนท์-คลังชั้น ที่มีที่อยู่อาศัยหนาแน่น ทั้งบ้านจัดสรรและบ้านเดี่ยว บริเวณนี้เป็นจุดต่อรถจากถนนจรัลสนิทวงศ์ เข้าสู่ซอยพื้นที่ด้านในและเป็นจุดหยุดรถไฟสายตะวันตก

การท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวในพื้นที่กรุงเทพมหานครมีลักษณะกิจกรรมของการท่องเที่ยวที่ต่อเนื่องจากการท่องเที่ยวกรุงรัตนโกสินทร์ โดยสามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภทหลักคือ

1. แหล่งท่องเที่ยวบริเวณคูเมืองกรุงเทพมหานครเดิม เป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทโบราณสถาน ที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา ลักษณะการท่องเที่ยวจะเป็นลักษณะการท่องเที่ยวชมพร้อม ๆ กับการชมพระบรมมหาราชวัง ผังกรุงรัตนโกสินทร์ เนื่องจากเป็นบริเวณใกล้เคียงกัน มีสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญและเป็นที่ยุ่จักกันไปทั่วโลก คือ พระปรางค์วัดอรุณราชวราราม นอกจากนี้ยังมีวัดระฆังโฆสิตาราม วัดกัลยาณมิตร และโรงเรือในพระราชพิธีปากคลองบางกอกน้อย

2. แหล่งท่องเที่ยวทางน้ำ เนื่องจากพื้นที่กรุงเทพมหานครมีคลองเป็นจำนวนมาก และบรรยากาศสองฝั่งคลองยังคงสภาพวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำ ที่ยังคงมีสภาพชีวิตความเป็นอยู่แบบไทย ๆ มีเอกลักษณ์ในการตั้งถิ่นฐาน ลักษณะประเพณีและวัฒนธรรมเฉพาะตัว และเป็นที่ตั้งวัดวาอารามที่มีความสวยงามจำนวนมาก จึงเป็นสิ่งที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศมาเที่ยวชมเป็นจำนวนมาก โดยมีเส้นทางท่องเที่ยวที่สำคัญ คือ ตามคลองบางกอกน้อย บางกอกใหญ่ คลองมอญ และพื้นที่ใกล้เคียง เช่น คลองอ้อมนนทบุรี คลองบางกรวย ตลาดน้ำวัดไทร สวนงู ในเขตภาษีเจริญ (แผนที่ 4.10)

3. การท่องเที่ยวชมศิลปวัฒนธรรม เทศกาล และประเพณี ประเพณีวัฒนธรรม คือ

ก. ประเพณีชักพระ วัดนางชี-วัดไก่อ้เตี้ย เป็นประเพณีที่เป็นที่ขึ้นหน้าขึ้นตาและสะท้อนความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนของน้ำอย่างแท้จริง เป็นประเพณีสำคัญที่จัดขึ้นทุกวันแรม 2 ค่ำ เดือน 12 ถือว่าเป็นวัดลั่นตุ้มฝน ชาวบ้านในคลองชักพระ คลองบางกอกน้อย บางกอกใหญ่ ร่วมกันจัดพิธีชักพระจากวัดนางชี ปากคลองภาษีเจริญ จัดขบวนเรือแห่พระบรมสารีริกธาตุ พระพุทธรูป พระธรรม (พระไตรปิฎก) และพระสงฆ์ พร้อมด้วยขบวนแห่จากวัดนางชีเข้าคลองชักพระสู่วัดไก่อ้เตี้ย คลองบางกอกน้อย และแห่กลับทางแม่น้ำเจ้าพระยาเข้าคลองบางกอกใหญ่สู่วัดนางชี (ซึ่งถือว่าเป็นการแห่แบบทักษิณาวัตร)

ข. งานนมัสการพระเจ้าตากสินมหาราช เป็นประเพณีที่ชาวธนบุรีจัดขึ้นเพื่อระลึกถึงพระมหากษัตริย์องค์พระเจ้ตากสินมหาราช และระลึกถึงพระปรีชาสามารถของพระองค์ท่าน โดยจัดขึ้นทุกวันที่ 28 ธันวาคมของทุกปี ซึ่งเป็นวันที่พระองค์

การศึกษาคุณค่าสภาพแวดล้อมเมืองและชุมชนกรุงธนบุรีเพื่อการอนุรักษ์

แสดง เส้นทางการท่องเที่ยวทางน้ำ

สัญลักษณ์

- เส้นทางการท่องเที่ยวทางน้ำ
- แหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยม
- ทำเจือที่ใช้ลำนเรือกวดท่องเที่ยวทางน้ำ

ที่มา การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

0 1 2 3กม.

แผนที่ 4.10

ทรงปราบดาภิเษก เป็นกษัตริย์แห่งกรุงธนบุรี โดยพิธีจะมี 2 วันในวันแรกจะเป็นพิธีบวงสรวงดวงวิญญาณพระองค์ที่วิหารพระเจ้าตากสินที่วัดอินทาราม และในวันที่สองจะเป็นขบวนแห่ลักษณะถวายบังคมพระองค์ท่านที่อนุสาวรีย์พระเจ้าตากสินมหาราช วงเวียนใหญ่

ประเพณีและวัฒนธรรม

กิจกรรมประเพณีของชาวกรุงธนบุรี ส่วนใหญ่เป็นประเพณีที่มีส่วนคล้ายคลึงกับประเพณีที่จัดขึ้นตามวิถีการดำเนินชีวิตของชาวไทยที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาตั้งแต่โบราณ ซึ่งสามารถแยกลักษณะของกิจกรรมต่าง ๆ ออกเป็น 4 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ

1. กิจกรรมที่เกี่ยวกับพระราชพิธี

ก. งานพิธีแห่เรือหลวง เป็นมรดกทางวัฒนธรรมชิ้นสำคัญที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์และแสดงถึงเอกลักษณ์ของชาวไทยได้อย่างงดงามและเป็นที่น่าภาคภูมิใจ เป็นพระราชพิธีที่แสดงออกถึงการผสมผสานศิลปวัฒนธรรมแขนงต่าง ๆ เข้าด้วยกันอย่างสมบูรณ์ทั้งในด้านศิลปะในแขนงที่เรียกว่า ศิลปนาวสถาปัตยกรรม (Naval Architecture) ในการออกแบบรูปทรงเรืออันวิจิตรบรรจงของงานช่างศิลปะไทยที่ผนวกความงดงามและการใช้สอยเข้าด้วยกันอย่างงดงาม รวมทั้งศิลปะท่วงท่าอันงดงามของฝีพายที่พายเรือเข้าตามจังหวะของศิลปะท่วงทำนองกานท์แห่เรือที่มีคุณค่าทางวรรณกรรม ซึ่งศิลปะที่ทรงคุณค่าเหล่านี้ นับว่าเป็นสิ่งที่ทรงคุณค่าและแสดงออกถึงวิถีชีวิตของเมืองที่ผูกพันกับน้ำเป็นเวลานาน

พระราชพิธีแห่เรือหลวงนี้ในปัจจุบัน จัดขึ้นในวโรกาสพิธีการสำคัญ เช่น งานวันเฉลิมพระชนมพรรษา งานทอดกฐินหลวง งานผ้าป่าหลวง ที่มีขบวนเสด็จนุชยุทธาทราบทางชลมารค

ข. งานราชพิธีกฐินหลวง เป็นประเพณีทางศาสนาที่ทางกองทัพเรือมีนโยบายที่จะขอรับผ้าพระกฐินไปถวาย ณ วัดหลวง บริเวณรอบ ๆ ที่ตั้งกองทัพเรือหรือบริเวณกรุงธนบุรีเดิมเป็นประจำทุกปี โดยหมุนเวียนไปตามวัดต่าง ๆ เช่น วัดอรุณราชวราราม วัดเครือวัลย์วรวิหาร วัดโมลีโลกยาราม วัดระฆังโฆสิตาราม วัดหงษ์รัตนาราม เป็นต้น

2. กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวันสำคัญทางศาสนา ได้แก่ วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา งานวันสารทเดือน 10 และวันออกพรรษา ซึ่งเป็นประเพณีทางศาสนาที่สืบทอดกันมาช้านาน และสถานที่ที่ใช้ประกอบกิจกรรมส่วนใหญ่คือวัดต่าง ๆ ทุกวัดในเขตธนบุรีและทั่วประเทศไทย นอกจากนี้ยังมีประเพณีที่สำคัญของศาสนาคริสต์และอิสลามที่จัดขึ้นทุกปี เช่น วันคริสมาสต์ของชุมชนคริสต์ตั้งวัดข้างตาครุส และประเพณีการถือศีลอดของศาสนาอิสลาม เป็นต้น

3. กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเทศกาลประเพณี เช่น วันสงกรานต์ วันลอยกระทง วันขึ้นปีใหม่ โดยสถานที่ที่จัดกิจกรรมยังคงเป็นวัดต่าง ๆ

4. กิจกรรมเพื่อระลึกถึงบุคคลสำคัญ

ก. วันมหิดล เป็นประเพณีที่ระลึกถึงพระมหากษัตริย์ของสมเด็จพระมหิตลาธิเบศรคอดิลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก บิดาแห่งวงการแพทย์ไทย โดยจัดสถานที่ลานพระบรมรูปฯ ในโรงพยาบาลศิริราช ทุกวันที่ 24 กันยายน ของทุกปี

ข. วันสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เป็นประเพณีที่ระลึกถึงพระเจ้าตากสินผู้ทรงกอบกู้เอกราชของชาติไทยกลับคืนจากพม่าและเป็นผู้ก่อตั้งกรุงธนบุรี โดยจัดงานที่ลานพระบรมรูปที่วงเวียนใหญ่ และพิธีบวงสรวงดวงวิญญาณพระองค์ท่านที่วิหารพระเจ้าตาก วัดอินทารามวรวิหาร ทุกวันที่ 28-29 ธันวาคมของทุกปี

คุณภาพสิ่งแวดล้อม

ลักษณะของสิ่งแวดล้อมในเขตกรุงธนบุรีและพื้นที่ใกล้เคียงในปัจจุบันจะทวีความรุนแรงขึ้น ไม่ว่าจะเป็นคุณภาพน้ำ คุณภาพอากาศ คุณภาพเสียง ซึ่งนับว่าเป็นปัญหาที่บั่นทอนจิตใจของคนเมืองหลวงในทุกวันนี้ และมีแนวโน้มที่จะรุนแรงขึ้นในอนาคต โดยเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นจากการเติบโตอย่างรวดเร็วของเมืองที่ไร้การวางแผน การเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของจำนวนประชากร ที่นำมาซึ่งปัญหาราจร น้ำเสีย ขยะมูลฝอย อากาศเป็นพิษ ฯลฯ และเป็นความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องดำเนินการควบคุมและหาแนวทางแก้ไข เพื่อเป็นการรักษาไว้ซึ่งสภาพแวดล้อมของเมืองที่พึงปรารถนาของทุกคน ซึ่งคุณภาพของสิ่งแวดล้อมที่ควรพิจารณามีดังนี้ (ตารางที่ 4.8, 4.9)

ตารางที่ 4.8 แสดงคุณภาพน้ำในคลอง ผังธนบุรีและพื้นที่ใกล้เคียง ปี 2535

ชื่อคลอง	อุณหภูมิ	pH	DO mg/l	H ₂ S mg/l	BOD mg/l	SS mg/l	NH ₃ N mg/l	T-P mg/l	Coliform Col/100 ml
บางกอกใหญ่	ต่ำสุด 30.0	7.34	6.0	0.0	7	126	0.0	0.0	6.20E+05
	สูงสุด 31.0	7.20	4.5	0.0	22	30	0.0	0.7	2.30E+05
มอญ	ต่ำสุด 31.0	7.28	1.6	0.0	8	83	0.0	0.0	7.00E+05
	สูงสุด 31.0	7.20	3.0	0.0	13	27	0.2	0.4	3.80E+05
บางกอกน้อย	ต่ำสุด 30.0	7.49	0.1	0.0	10	68	0.3	0.4	5.20E+05
	สูงสุด 31.0	7.30	1.4	0.0	23	22	0.0	0.3	1.20E+05
ม. เจ้าพระยา - ท่าช้าง	ต่ำสุด 34.0	7.20	5.3	0.0	10	0	0.0	0.3	3.20E+05
	สูงสุด 28.0	7.17	0.0	0.0	17	15	0.0	0.3	1.80E+05

แหล่งข้อมูล : สำนักการระบายน้ำกรุงเทพมหานคร

ตารางที่ 4.9 แสดงผลการตรวจคุณภาพอากาศ และเสียง ตามจุดที่มีการจราจรหนาแน่น ในเขตผังธนบุรี (ปีงบประมาณ 2535)

สถานีตรวจวัด	ผลการตรวจวัด					
	ระดับเสียง (เดซิเบล เอ)			ปริมาณ CO มิลลิกรัม/ลูกบาศก์เมตร		
	ค่าเฉลี่ยตลอดปี	ค่าสูงสุด	ค่าต่ำสุด	ค่าเฉลี่ยตลอดปี	ค่าสูงสุด	ค่าต่ำสุด
วงเวียนใหญ่	85.56	86.00	85.10	13.45	23.40	8.19
สี่แยกบ้านแขก	86.00	87.40	85.80	15.79	25.74	12.87
สี่แยกพรานนก	85.56	86.60	84.90	14.24	18.72	10.53
สี่แยกศิริราช	85.93	86.40	85.10	12.38	15.21	8.19
สี่แยกมไหสวรรค์	86.59	87.90	85.80	14.68	25.78	8.19
สี่แยกท่าพระ	86.50	87.40	85.50	11.38	15.21	8.19
สี่แยกบางยี่เรือ	86.52	87.60	85.10	12.19	23.40	8.19

หมายเหตุ : มาตรฐานระดับเสียงเฉลี่ย 1 ชั่วโมง ไม่เกิน 85 เดซิเบล

มาตรฐาน CO เฉลี่ย 1 ชั่วโมง ไม่เกิน 50 มิลลิกรัม/ลูกบาศก์เมตร

ที่มา : กองอนามัยสิ่งแวดล้อม สำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร

1. คุณภาพน้ำ

จากลักษณะทางภูมิศาสตร์บริเวณกรุงธนบุรีนี้ เป็นเมืองที่ผูกพันอยู่กับน้ำมาตลอดมีแม่น้ำเจ้าพระยาเปรียบเสมือนเส้นเลือดสำคัญ และมีคลองใหญ่น้อยกระจายอยู่เต็มพื้นที่ประชาชนอาศัยความสะดวกของแม่น้ำลำคลองในการดำรงชีวิตทั้งอุปโภคบริโภค และในปัจจุบันจากรายงานคุณภาพน้ำ คลองในปี พ.ศ. 2535 พบว่า คุณภาพน้ำในคลองส่วนใหญ่ยังคงต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน ซึ่งกำหนดโดยกรมควบคุมมลพิษ กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม โดยคลองที่มีปัญหามากที่สุด คือ คลองที่มีปริมาณความสกปรกถ่ายเทจากชุมชนและโรงงานอุตสาหกรรม มีขยะสิ่งปฏิกูลตกค้าง ลำคลองตื้นเขินไม่สามารถใช้ประโยชน์จากคลองได้ ได้แก่ คลองคูเมืองเดิมฝั่งธนบุรี คลองวัดคิวดอก คลองวัดอรุณ คลองกระต๊อแก้ว คลองวัดเจ้ามูล คลองวัดยาว ฯลฯ ซึ่งคลองเหล่านี้เป็นคลองขนาดเล็ก ส่วนคลองขนาดใหญ่ เช่น คลองบางกอกใหญ่ คลองมอญ คุณภาพน้ำมีแนวโน้มที่จะเลวลง โดยเฉพาะในฤดูแล้งคุณภาพน้ำเน่าส่งกลิ่นเหม็น และใช้ประโยชน์ได้เพียงแต่การคมนาคม ส่วนคลองบางกอกน้อยคุณภาพน้ำยังไม่ค่อยมีปัญหาเท่าไร เนื่องจากเป็นคลองที่อยู่ตอนบน มีขนาดใหญ่ และเชื่อมต่อกับคลองทางตอนบนที่ยังมีคุณภาพน้ำดีอยู่ เช่น คลองอ้อมนนทบุรี เป็นต้น

2. คุณภาพอากาศและเสียง

ปัญหามลพิษทางอากาศและเสียง เป็นปัญหาที่ทำให้สุขภาพร่างกายและจิตใจ ต่อประชาชนในบริเวณนั้น ๆ อย่างมาก ซึ่งปัญหาดังกล่าวทางฝั่งธนบุรีสามารถพบได้จาก 2 แหล่งใหญ่ คือ ย่านที่มีการจราจรติดขัดหนาแน่น เช่น สีแยกศิริราช สามแยกไฟฉาย วงเวียนใหญ่ ฯลฯ และบริเวณคลองบางกอกน้อย คลองมอญ คลองบางกอกใหญ่ ที่มีเสียงรบกวนและควันจากท่อไอเสียจากรถหางยาว ส่วนอีกแห่งหนึ่งที่มีปัญหาคือโรงเรียนสตรีวัดระฆัง ได้รับเสียงและกลิ่นรบกวนจากกรมอู่ทหารเรือ (ข้อมูลจากแบบสอบถาม)